

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра фінансово-економічної безпеки та інтелектуальної власності

Хапіцька Марина Михайлівна

Регулювання міжнародної торгівлі у контексті зміцнення економічної безпеки України / The regulation of international trade in the context of strengthening the economic security of Ukraine

спеціальність: 8.18010014 – Управління фінансово-економічною безпекою
магістерська програма – Управління фінансово-економічною безпекою

Магістерська програма

Виконала студентка групи ФЕБм-22
М.М. Хапіцька

Науковий керівник:
д.е.н., професор, В.П. Мартинюк

Магістерську роботу допущено
до захисту:
«___» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри
_____ Н.Б. Москалюк

ТЕРНОПІЛЬ – 2017

ЗМІСТ

Розділ 1. Теоретичні підходи до формування механізмів взаємодії міжнародної торгівлі та економічної безпеки

1.1. Сутність економічної безпеки та необхідність її забезпечення

1.2. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі та регулювання торговельно-економічних відносин

1.3. Перспективи впливу інструментів регулювання міжнародної торгівлі на економічну безпеку держави

Розділ 2. Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі на економічну безпеку держави

2.1. Методи оцінки економічної безпеки та зв'язку з міжнародною торгівлею

2.2. Аналіз міжнародної торгівлі України з її головними торговельними партнерами у 2006-2015 роках

2.3. Статистична характеристика головних параметрів впливу міжнародної торгівлі на економічну безпеку держави

Розділ 3. Детермінанти впливу міжнародної торгівлі на економічну безпеку України

3.1. Визначення основних чинників впливу на міжнародну торгівлю

3.2. Розробка пропозицій для зміцнення економічної безпеки України через призму оптимального ведення міжнародної торгівлі

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

ВСТУП

Національна безпека - захищеність життєво-важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам;

У той час як міжнародна торгівля є одним із способів досягнення економічного процвітання нації, економічна безпека є однією з цілей, для забезпечення захисту від зовнішньої загрози, реальної або потенційної.

Таким чином, на перший погляд, здається, що не існує ніяких істотних відносин між ними. Термін економічна безпека часто використовують в спробах або зусиллях використання квот, заборони або які виправдовують захист конкуруючих з імпортом галузей.

Актуальність даної роботи. Проблеми безпеки займають одне з головних місць діяльності і існування держави, зокрема економічної, яка вимагає реагування на постійні зміни в економіці, політичному становищі.

На сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі дедалі особливої ваги набуває модернізація держави, формування ефективної та дієвої системи державного управління, здатної до впровадження системних і послідовних рішень для забезпечення стабільної економічної безпеки. Ефективним механізмом вирішення цього питання є розроблення та реалізація стратегії міжнародної торгівлі України, яка має збалансувати національні економічні інтереси, пріоритети та цілі розвитку експорту та імпорту. Розвиток міжнародної торгівлі базується на вигоді, що її отримують країни, які беруть участь в ній. Теорія міжнародної торгівлі дає уявлення про те, що знаходиться в основі цього виграшу, або чим визначаються напрямки зовнішньоторговельних потоків. Міжнародна торгівля служить інструментом, за допомогою якого країни, розвиваючи свою спеціалізацію, можуть підвищувати продуктивність наявних ресурсів і таким чином збільшувати обсяг вироблених ними товарів і послуг, підвищувати рівень добробуту населення. Разом з тим, міжнародна торгівля як елемент економіки має певний вплив на стан національної безпеки країни. Значна кількість показників мають економічну природу і на значення цих показників опосередковано впливають особливості структури експортно-імпортних операцій. Аналіз публікацій вітчизняних і закордонних авторів, що присвятили свої наукові праці дослідженню даної тематики. Дослідження закордонних авторів в роботах: К. Ендрюсона, О. Прахалад, Л. Теслер. В Україні ведуться провідними економістами, знаними вченими, такими як О.С. Власюк, В.М. Геєць, В.І. Мунтян, С.І., Пирожков, І.В. Сухоруков, Бурковський І. В., Цьомиа Ю. В., , Андрійчук В. Г. та ін.[3]

Мета дослідження: обґрунтування теоретичні основи світової торгівлі та на базі отриманих результатів розробка практичних рекомендацій щодо збільшення участі України в процесі світової торгівля товарами та послугами

та забезпечення економічної безпеки в умовах реалізації міжнародної торгівлі держави.

Об'єктом дослідження: є процес забезпечення економічної безпеки в умовах реалізації міжнародної торгівлі держави.

Предмет дослідження: економічні відносини, що виникають в процесі здійснення зовнішньоторговельної діяльності й формування зовнішньоторговельної політики України та для зміцнення її економічної безпеки.[5]

Завдання дослідження:

- обґрунтування теоретичних основ світової торгівлі та на базі отриманих результатів розробка практичних рекомендацій щодо збільшення участі України в процесі світової торгівлі товарами та послугами;

- є обґрунтування механізму розвитку і управління зовнішньою торгівлею в трансформаційній економіці.

Для досягнення мети в роботі поставлено і вирішено наступні задачі:

- встановити особливості зовнішньої торгівлі як системи міжнародних економічних відносин;

- виявити роль зовнішньої торгівлі в сучасній економіці, а також у досягненні сталих темпів зростання економіки країни, визначити функції зовнішньої торгівлі, а також характер її впливу на основні сектори економіки;

- визначити місце України у міжнародному розподілі праці, проаналізувати сучасні тенденції товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі;

- виявити абсолютні та відносні переваги економіки України з метою розробки перспективних напрямків здійснення експорту країни;

- розробити механізм оптимізації структури та обсягів зовнішньої торгівлі України.

Інформаційною базою дипломної роботи є дослідження сучасних спеціалістів у сфері міжнародної торгівлі. При проведенні дослідження

використовувались нормативно-правові акти, статистичні дані, аналітичні дані, а також результати порівнянь, які проведені особисто.

У процесі роботи використовувались наступні методи: Методи досліджень: історичний метод, метод порівнянь та аналогій, дедуктивний метод, метод вертикально-горизонтальних розрізів фінансово-балансової звітності підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів визначається реальною оцінкою стану міжнародної торгівлі та управління нею в умовах глобалізації, а також залежності економічної безпеки від ведення торгівлі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління міжнародною торгівлею.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури, додатків.

Розділ 1. Теоретичні підходи до формування механізмів взаємодії міжнародної торгівлі та економічної безпеки

1.1. Сутність економічної безпеки та необхідність її забезпечення

Термін "національна безпека" вже давно використовується політиками та військовими лідерами, щоб описати цілі політики. Область дослідження, таким чином, включає в себе спроби проаналізувати, яким чином країни планували, приймали і оцінювали рішення ведення політики, спрямованих на підвищення забезпечення національної безпеки. Згідно з міжнародним правом, держава має виступати в якості гаранта прав людини.[4,1]

Цілком логічно, що, коли виникає ситуація, яка ставить під загрозу подальше існування держави, і тим самим прав людини усього населення, міжнародне право дозволяє певні відповідні заходи для протидії цій загрозі.

Національна безпека - довгий час була одним з кращих правових інструментів, за допомогою яких уряди по всьому світу, де демократичними і нелегітимними методами пригнічують вільний потік інформації та ідей.[5,2]

Пелена секретності, - іноді виправдано - оточує національну безпеку, дозволяє уряду зменшувати ризики і страх серед населення. Як один спостерігач висловився: "Історія рясніє прикладами урядових зусиль, щодо припинення мовлення на тій підставі, що вони спотворюють національну безпеку, створюючи панічні стани." [11]

Національна безпека може використовуватися для виправдання заходів, щодо обмеження деяких прав тільки тоді, коли вони приймаються для захисту існування держави, її територіальної цілісності або політичної незалежності від застосування сили або загрози силою.

Національна безпека не може служити в якості підстави для введення обмежень з метою запобігання лише локальної або щодо ізольованою загрози закону і порядку. Національна безпека не може бути використана, як привід для введення невизначених або довільних обмежень, і може бути використана тільки тоді, коли існує адекватні гарантії і ефективні засоби правового захисту від зловживань.

Згідно з цим визначенням, обмеження на основі національної безпеки є тільки тоді виправданим, якщо вони зачіпають загрозу для "існування нації, її територіальної цілісності або політичної незалежності», на відміну від локалізованого насильства і звичайних злочинних дій.[6,4]

Протягом довгого часу фахівці в галузі економічної безпеки, не можуть виробити загальний підхід до визначення головного поняття економічної безпеки в своїх дослідженнях. На думку Л. І. Абалкін " економічна безпека є стан економічної системи, що дозволяє їй швидко розвиватися, ефективно вирішувати соціальні проблеми і в яких держава має можливість розробити і впровадити незалежну економічну політику. " В.К. Сенчагов дає більш докладне визначення економічної безпеки, вважаючи його як " стан економіки і урядових установ, які забезпечують гарантований захист національних інтересів, соціально-орієнтований здоровий розвиток в цілому і достатньої обороноздатності, щоб впоратися навіть з самими несприятливими умовами щодо внутрішніх, так і зовнішніх загроз. "[3, 72] Є також досить романтична версія економічної безпеки, така як " стан, коли люди можуть бути суверенними без ззовні, і вільно визначати шляхи і форми їх економічного розвитку ". Наприклад, в американському виданні інтернет-бізнес словника, економічна безпека позначатися як " Ситуація при якій є стабільне джерело фінансових надходжень, що дозволяє тривалу підтримку свого рівня життя в даний час і в найближчому майбутньому ".

Економічна безпека держави (ЕБД) — це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни у цілому, достатній економічний та оборонний потенціал навіть за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів.[13,25]

ЕБД має внутрішню матеріально-речову основу:

- достатньо високий рівень розвитку продуктивних сил, що здатний

забезпечити істотно важливу частку натуральних та вартісних елементів розширеного відтворення ВВП;

- внутрішню соціально-політичну основу: достатньо високий рівень суспільної злагоди відносно довгострокових національних цілей, що дають можливість розробити та прийняти державну стратегію соціального та економічного розвитку.

Оскільки ЕБД є, по суті, категорією ідеальною, вона навіть у найрозвинутіших економічно і соціально стабільних країнах з усталеним політичним режимом є поняттям відносним. Будь-які несприятливі дії, а також можливість та загроза їх зберігаються навіть у таких державах. Питання економічної безпеки набувають особливої актуальності для країн, які перебувають у стані трансформаційної кризи. Це явище завжди характеризується загостренням суперечностей, які створюють кризові ситуації. Глибина і характер розвитку кризи можуть поставити під загрозу саме існування соціально-економічної системи країни. І тоді одним з першочергових завдань стане забезпечення економічної безпеки.

Система ЕБД не існує сама по собі. Вона пов'язана з економічною безпекою людини та міжнародною економічною безпекою. Тому структурна схема суб'єктів цієї тріади має такий вигляд:

людина (особа) — національна держава — світове співтовариство.

Безпека людини є складовою безпеки держави, яка, у свою чергу, є складовою міжнародної безпеки. Отже, держава має дбати про забезпечення економічної безпеки своїх громадян, власної та світового співтовариства. Тому перед нею стоїть надзвичайно складне завдання — пов'язати та погодити інтереси кожного громадянина з інтересами держави, а також з інтересами світового співтовариства. З цього приводу виділяють внутрішній та зовнішній рівні ЕБД.

Необхідно зазначити, що ЕБД є не просто однією з найважливіших складових системи державних інтересів, а й виступає вирішальною умовою додержання та реалізації як державних, так і недержавних інтересів країни.

Таке розуміння місця і ролі ЕБД свідчить про те, що в її належному рівні мають бути зацікавлені і приватний бізнес, і держструктури, і всі сфери суспільства.

Якщо національні економічні інтереси України розуміти як сукупні потреби громадян, суспільства та держави, адекватні особливостям соціально-економічного стану країни, рівню її економічного розвитку, місцю в міжнародному розподілі праці, то саме вони повинні визначати всі інші інтереси, що впливають із спільних геополітичних факторів, а також визначити конкретні дії та звершення, відображаючись у вигляді, наприклад, зовнішньоекономічних доктрин, програм тощо.[17,59]

За ступенем соціального значення ці інтереси поділяються на життєво важливі та другорядні, а за тривалістю дії — на довго-, середньо- та короткострокові, причому в міру задоволення одних інтересів їм на зміну приходять інші.

За своєю спрямованістю економічні інтереси можуть бути орієнтовані на забезпечення:

- а) виживання;
- б) прогресивного розвитку;
- в) певного ступеня лідерства громадян, суспільства або держави. Особливе значення мають життєво важливі економічні інтереси як:

- а) сукупність;
- б) сума потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування та можливість прогресивного розвитку людини, суспільства, держави.

До кола життєво важливих економічних інтересів України на сучасному етапі належать:

- забезпечення її економічного суверенітету;
- побудова правового демократичного механізму державного регулювання економіки;
- економічне відродження держави та поліпшення добробуту її народу;
- розвиток міжнародних економічних відносин.[15]

На основі національних економічних інтересів відповідні структури та органи державного управління розробляють та формують цілі державної економічної політики, що відображають наміри громадян, суспільства та держави у частині задоволення їх інтересів, насамперед життєво важливих. Ці цілі досягаються шляхом вирішення відповідних завдань. Для цього органи державного управління, керівництво держави розробляють та здійснюють спеціальні заходи.

Економічні інтереси, що трансформуються у цілі державної економічної політики, виносяться державними інститутами на світову арену, де формується міжнародна економічна політика і виявляється конфліктність міжнародних економічних відносин. Якщо стан держави характеризується нестабільністю її економічного базису, суперечливістю економічних інтересів різних соціальних груп, то ускладнюється конфліктність відносин на внутрішньо-економічному рівні. Внаслідок загострення суперечностей в обох випадках виникає реальна загроза тим чи іншим інтересам, причому, враховуючи об'єктивний незбіг та багатогранність економічних інтересів особи, суспільства та держави, зароджуються суперечності, що можуть стати джерелом потенційної загрози їх безпеці. Отже, можна зазначити, що головні компоненти системи ЕБД пов'язані з наявністю національно-державних інтересів України, і, відповідно, цілей, які з них випливають. Ці інтереси існують як у межах кордонів країни, так і зовні. Йдеться насамперед про підтримку державного суверенітету і самостійного розвитку. Безпека країни безпосередньо пов'язана з суверенітетом.[27]

Історичний досвід свідчить, що становлення суверенної правової демократичної держави, формування громадянського суспільства, рух шляхом світової цивілізації є об'єктивним, незворотним, але складним і тривалим процесом. Держава може досягти справжнього суверенітету тільки на основі ефективної та конкурентоспроможної економіки, яка до того ж є соціально орієнтованою. У кінцевому підсумку саме рівнем ефективності

національної економіки визначається місце країни у світовому таблиці про ранги.

Виділяють також економічний суверенітет як головну складову державного суверенітету, і, відповідно, системи ЕБД В основі економічного суверенітету лежить власність українського народу на своє національне багатство, спираючись на яку уповноважені ним органи самостійно регулюють економіку і зовнішньоекономічну діяльність. Структура економічного суверенітету пов'язана зі структурою економічної системи і охоплює незалежність держави у формуванні та розвитку технологічного способу виробництва, економічних відносин власності і відповідного господарчого механізму.[15]

Економічний суверенітет держави як складова системи ЕБД за сучасних умов є базою для:

1) можливості державного контролю за національними ресурсами, досягнення такого рівня виробництва та якості продукції, який забезпечує її конкурентоспроможність і дає змогу як рівній з рівною брати участь у світовій торгівлі, кооперативних зв'язках та обміні науково-технічними досягненнями;

2) стабільності й усталеності економіки, які зумовлюють захист власності у всіх її формах, створення надійних умов та гарантій для підприємницької активності, стримання факторів, що дестабілізують ситуацію (боротьба з кримінальними структурами в економіці, недопущення глибоких безпідставних розривів у розподілі доходів, які спричиняють соціальну кризу);

3) саморозвитку та прогресу, що особливо важливо в сучасному динамічному світі; створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійної модернізації виробництва, підвищення професійного, освітнього та загальнокультурного рівня робітників, тобто всього того, що є необхідними й обов'язковими умовами стійкості та самозбереження національної економіки.[15]

Разом з тим система ЕБД має досліджуватися перш за все з передбаченням її розпаду, тобто за критичними умовами. Вона характеризується так званими порогом чутливості, порогом вразливості, порогом розпаду та станом спокою. Цими параметрами визначається ступінь безпеки системи. Порогом чутливості є рівень безпеки, за якого система починає відчувати наявність змін. Поріг вразливості — це рівень безпеки, за якого система починає розбалансовуватися, тобто зазнає змін, що ведуть до її знищення. Поріг розпаду — рівень безпеки, після перевищення якого система зазнає ніщивних змін. Стан спокою — рівень безпеки, за якого забезпечений розвиток системи. Система критичних обмежень визначає можливості існування ЕБД. Вона поєднує критичні обмеження окремих напрямів економічної небезпеки та критичні обмеження ЕБД.

У той час як міжнародна торгівля є одним із способів досягнення економічного процвітання нації, національна безпека є однією з цілей, для забезпечення захисту від зовнішньої загрози, реальної або потенційної. Таким чином, на перший погляд, здається, що не існує ніяких істотних відносин між ними. Термін національна безпека часто використовують в спробах або зусиллях, спрямованих на прохання про або які виправдовують захисту деяких конкуруючих з імпортом галузей. Відповідно до так званих аргументів національної безпеки, якщо йде мова про продукт, який використовується військовими, незалежно від того, чи це є зброя або предмети першої необхідності, такі як взуття і одяг, відповідні галузі можуть стверджувати, що вони мають життєво-важливе значення для національної безпеки, і навіть потребувати захисту від іноземної конкуренції.[9]

Національні проблеми безпеки також впливають на експортну сторону. Торгові санкції були використані в якості основного засобу для протидії зовнішньої загрози для національної безпеки, в основному у вигляді експортного контролю. Коли країна вважає, що іноземна країна прийняла або вживе заходів проти її національної безпеки, це дає їй право вживати заходів, щоб розрядити ймовірну загрозу в рамках міжнародних законів. Тобто країна

може використовувати заходи, що обмежують експорт виключно або в поєднанні з іншими дипломатичними або політичними засобами.

Стверджується, що відсутність об'єктивного визначення національної безпеки може призвести до не коректного використання положень національної безпеки. Таким чином, це може привести до несприятливих наслідків для міжнародної торгівлі. Беручи до уваги ці проблеми, обговорюються різні концепції національної безпеки. Вони можуть бути військового і економічного характеру в широкому плані. Коли вони класифікуються по деталях, вони включають в себе енергетичну безпеку, захист від економічного шпигунства і безпеки людини в боротьбі з тероризмом.

1. Національна безпека проти військової загрози

Найбільш відома концепція національної безпеки є те, що національна безпека є гарантією для забезпечення країни від зовнішньої військової загрози. Ця концепція була поширена в період холодної війни. Деякі торговельно-обмежувальні заходи були введені просто, щоб чинити тиск на країни з іншого боку, з метою зміни їх діяльності в інтересах країни або отримати політичні поступки в світовій політиці, незалежно від їх ефективності.[45]

2. Економічна безпека

Починаючи з 1980-х років, концепція національної безпеки була розширена, підкреслюючи економічні аспекти. Вони включають в себе економічну безпеку, енергетичну безпеку, безпеку від економічного шпигунства і продовольчої безпеки. З моменту закінчення холодної війни, країни все більше надає великого значення для економічного шпигунства, визнання прав інтелектуальної власності (ПВ) в якості важливих джерел міжнародної конкурентоспроможності країни, а потім в якості основних для національної безпеки. Таким чином, вони ввели більш комплексні системи для захисту сучасних технологій від спроб шпигунства іноземних держав.

3. Безпека людини

1.2. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі та регулювання торговельно-економічних відносин

Міжнародна торгівля є обмін товарів, послуг і капіталу через національні кордони. Це мульти-трильйон доларів активності, центральне місце в ВВП багатьох країн, і це єдиний шлях для людей у багатьох країнах, щоб придбати ресурси, які вони потребують. При відсутності торгівлі, споживачі та постачальники змушені або розробляти заміну товарів або присвятити значну частину своїх доходів на придбання продуктів, де попит нееластичний і внутрішня пропозиція є недостатнім.

Два з ключових понять в економіці міжнародної торгівлі: є спеціалізація і порівняльні переваги. Видається очевидним, що країни можуть отримати вигоду з торгівлі, якщо кожна країна робить щось краще, ніж інші (тобто може виробляти товари або послуги за нижчою ціною). Спеціалізація ставиться до цього процесу; країни (а також окремі підприємства) можуть максимізувати свій добробут за рахунок спеціалізації на виробництві тих товарів, де вони є найбільш ефективними і користуються найбільшими перевагами в порівнянні з конкурентами.[18]

Платіжний баланс включає платежі, вироблені для імпорту і експорту, а також фінансових трансфертів. Експорт створює позитивний запис, в той час як імпорт є негативним. Проте, баланс платежів повинен завжди балансувати на нулі - торговий дефіцит (більше імпорту, ніж експорту) повинний бути збалансований з іноземними інвестиціями, зниження резервів або збільшення боргу; Аналогічним чином, позитивне сальдо торгового балансу буде збалансований з фінансовими відтоків або збільшення резервів. Міжнародні торговельні теорії - різні теорії, що пояснюють міжнародну торгівлю. Торгівля є концепцією обміну товарами і послугами між двома людьми або юридичними особами.

Люди займаються торгівлею на протязі тисяч років. Давня історія дає нам багато прикладів, як Шовковий шлях-земельних і водних торгових

маршрутів, які охоплюють понад чотири тисячі миль і пов'язують Середземномор'ї з Азією.

"Близько 5,200 років тому, Урук, в південній частині Месопотамії, був, ймовірно, першим торговельним містом в світі коли-небудь бачив. Урук та його сільське господарство зробили своє місто процвітаючим за допомогою зрошувальних каналів.

У більш пізні століття, економісти зосередилися на тому, щоб зрозуміти і пояснити структуру торгівлі.

Для того, щоб краще зрозуміти, як сучасна світова торгівля розвивалася, важливо зрозуміти, яким чином країни торгували один з одним історично. Згодом, економісти розробили теорії, що пояснюють механізми глобальної торгівлі. Основні історичні теорії називаються класичними і з точки зору тієї чи іншої країни, або на основі країни. До середини двадцятого століття, теорії стали переходити на мікрорівень до фірми. Ці теорії називають сучасними і в основі є фірма або компанія. Обидві ці категорії, класичні та сучасні, складаються з декількох міжнародних теорій (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1

Теорії торгівлі

Класичні теорії торгівлі	Сучасні теорії
<ul style="list-style-type: none"> - Меркантилізм; - Абсолютні переваги; - Порівняльні переваги; - Теорія Хекшера-Оліна 	<ul style="list-style-type: none"> - Теорія подібності; - Теорія життєвого циклу - Теорія суперництва - Конкурентна перевага теорії Портера

1. Теорія меркантилізму

Розроблена в шістнадцятому столітті, меркантилізм був одним з найбільш ранніх зусиль з розвитку економічної теорії. Ця теорія заявила, що багатство країни визначалася кількістю його золотих і срібних злитків. У цей

найпростіший сенс, меркантилісти вважали, що країна повинна збільшити свої запаси золота і срібла шляхом заохочення експорту і імпорту. Іншими словами, якщо люди в інших країнах купують більше від вас (експорт), ніж вони продають вам (імпорт), то вони повинні платити вам різницю в золото і срібло. Мета кожної країни була мати позитивне сальдо торгового балансу, або ситуацію, коли вартість експорту більше, ніж вартість імпорту, і, щоб уникнути дефіциту торгового балансу, або ситуації, коли обсяг імпорту більше, ніж вартість експорту, Більш пильний погляд на світову історію з 1500-х років до кінця 1800-х років допомагає пояснити, чому меркантилізм процвітала. В 1500s відзначена поява нових національних держав, чий правителі хотіли зміцнити свої країни шляхом створення великих армій і національних інститутів. За рахунок збільшення експорту і торгівлі, ці правителі змогли накопичити більше золота і багатства для своїх країн. Один із способів - було введення обмеження на імпорт. Ця стратегія називається протекціонізмом і до цих пір використовується. Нації розширили свої багатства, використовуючи свої колонії по всьому світу в спробі контролювати більше потоків торгівлі і накопичити більше багатства. Британська колоніальна імперія була однією з найбільш успішних прикладів; вона прагнула збільшити своє багатство з використанням сировинних місць, які згенерували великі багатства для своїх керівних країн.[30]

Хоча меркантилізм є одним з найстаріших торгових теорій, вона залишається частиною сучасного мислення. Такі країни, як Японія, Китай, Сінгапур, Тайвань, і навіть Німеччина як і раніше вважають за краще експорт і перешкоджання імпорту через форму неомеркантилізму, в якому країни просуваються в поєднанні з протекціоністською політикою, і обмеженнями і субсидіями вітчизняній промисловості. Протекціоністська політика внесла свій внесок для охорони ключових галузей в економіці. У той час як експортно-орієнтовані компанії, як правило, підтримують протекціоністську політику, яка відповідає його галузі або фірмі, інші компанії і споживачі страждають від протекціонізму. Платники податків платять за державні

субсидії окремих видів експорту у вигляді більш високих податків. Обмеження на імпорт призведе до зростання цін для споживачів, які будуть платити більше за іноземного виробника товарів або послуг або будуть користуватись товарами своєї країни. Прихильники вільної торгівлі підкреслюють, як вільна торгівля приносить користь всім членам світової спільноти, в той час як протекціоністська політика меркантилізму тільки користь виборочній галузі, за рахунок споживачів, так і інших компаній, в межах і за межами цієї галузі.

2. Теорія абсолютних переваг

У 1776 році Адам Сміт поставив під сумнів провідну теорію меркантильного часу в «Дослідження про природу і причини багатства народів» (Лондон: У. Страхан і Т. Каделл, 1776). Останні версії були відредаговані вченими та економістами. Сміт запропонував нову теорію торгівлі під назвою абсолютні переваги, яка зосереджувалась на здатності країни виробляти якийсь хороший товар більш ефективно, ніж інша країна. Сміт вважав, що торгівля між країнами не повинна регулюватися або обмежуватися політикою уряду або втручання. Він заявив, що торгівля повинна текти природньо та відповідно до ринкових сил. У гіпотетичному світі дві країни, якщо країна А може призвести хороший товар дешевше або швидше (або обидва), ніж країна Б, то країна А має перевагу і може зосередитися на спеціалізації того товару, що виходить краще. Точно так, якщо країна Б буде краще виробляти інший хороший продукт, він може зосередитися на спеціалізації, а також. За спеціалізацією, країни будуть генерувати ефективність, тому що їхня робоча сила стала б більш кваліфікованою, виконавши ті ж завдання, але швидше, якісніше і продуктивніше. Виробництво буде також стативати більш ефективними, тому що не було б стимулу для створення швидких і ефективніших методів виробництва для збільшення спеціалізації.

Також його теорія заявила, що багатство нації не слід зважувати золотом і сріблом, а скоріше рівнем життя свого народу.

3. Порівняльні переваги

Завдання абсолютної теорії передбачає, що існує перевага в тому, що деякі країни можуть бути кращими у виробництві обох товарів і, отже, мають перевагу в багатьох областях. На відміну від цього, інша країна не може мати будь-яких корисних абсолютних переваг. Щоб відповісти на цей виклик, Давид Рікардо, англійський економіст, представив теорію порівняльних переваг в 1817 році Рікардо міркував, що навіть якщо країна А має абсолютну перевагу у виробництві обох товарів, торгівлі все ще може статися між двома країнами.

Порівняльна перевага виникає, коли країна не може виробляти продукт більш ефективно, ніж інші країни; Проте, може виробляти цей продукт краще і ефективніше, ніж це робить інші товари. Різниця між цими двома теоріями є тонкою. Порівняльні переваги зосереджується на відносних відмінностей продуктивності, в той час як абсолютну перевагу виглядає в абсолютній продуктивності. Давайте подивимося на спрощений гіпотетичний приклад, щоб проілюструвати тонку різницю між цими принципами. Міранда адвокат Уолл-стріт, який коштує \$ 500 на годину за свої юридичні послуги. Виявляється, що Міранда може також друкувати швидше, ніж адміністративні асистенти в своєму кабінеті, яким платять \$ 40 за годину. Незважаючи на те, Міранда явно має абсолютну перевагу в обох наборах навичок, вона повинна робити обидві роботи? Ні. За кожну годину Міранда вирішує ввести лише юридичну роботу, вона буде давати до \$ 460 в доході. Її продуктивність і дохід буде максимальним, якщо вона спеціалізується на більш високих платних юридичних послуг та наймає найбільш кваліфікованого адміністративного помічника, який може швидко набрати, хоча і трохи повільніше, ніж Міранда. Так Міранда зосередитися на своїх завданнях, їх загальна продуктивність в команді вище. Насправді, світова економіка є більш складною і складається з більш ніж двох країн і продуктів. Бар'єри в торгівлі можуть існувати, і товари повинні транспортуватися, зберігатися і поширюватися. Тим не менш, цей приклад демонструє спрощену основу порівняльної теорії перевага.[33]

4. Теорія Хекшера-Оліна

Теорії Смита і Рікардо не допомагає країнам визначити, які продукти будуть давати країні переваги. Обидві теорії передбачали, що всі ринки є вільні і відкриті і це привело до визначення, які товари вони могли більш ефективно виробляти. На початку 1900-х років, два шведських економіста, Елі Хекшера і Олін, зосередили свою увагу на тому, як країна може отримати порівняльні переваги, виробляючи продукти, при виготовленні яких використані ті чинники, якими багата країна. Їх теорія заснована на факторах виробництва: земля, робоча сила і капітал країни. Вони визначили, що вартість будь-якого фактора або ресурсу є функцією попиту і пропозиції. Їх теорія, звана також теорією співвідношення факторів, заявивши, що країни будуть виробляти і експортувати товари, необхідні ресурси або фактори, які знаходились у великій кількості в країні і, отже, більш дешеві чинники виробництва.

5. Парадокс Леонтьєва

На початку 1950-х років, росіянин за походженням американський економіст Василь Леонтьєв тісно вивчав економіку США і зазначив, що Сполучені Штати були в достатку і, отже, повинні експортувати більше капіталомісткі товари. Проте, його дослідження з використанням фактичних даних показав зворотнє: Сполучені Штати імпортували більше капіталомісткі товари. Відповідно до теорії співвідношення факторів, Сполучені Штати повинні були імпортувати трудомісткі товари, але замість цього – були експортом. Його аналіз став відомий як парадокс Леонтьєва, тому що це було протилежне тому, що, очікувалось.

Категорія сучасних теорій виникла після Другої світової війни і була розроблена в значній мірі за рахунок бізнес-школи професорів, а не економістів. [12]

6. Теорія подібності

Шведський економіст Стеффан Ліндер розробив теорію подібності країни в 1961 році, коли він намагався пояснити концепцію внутрішньогалузевої торгівлі. Де споживачі в країнах, які знаходяться в тій же або аналогічній

стадії розвитку будуть мати схожі переваги. У цій теорії фірми на основі Ліндер припустили, що компанії вперше виробляють для внутрішнього споживання. Коли вони досліджують експортування, компанії часто виявляють, що ринки, які схожі на їх внутрішній характер, з точки зору переваг клієнтів, пропонують найбільший потенціал для досягнення успіху. Теорія подібності країна Ліндер в той заявляє, що більшість торгівлі промисловими товарами буде між країнами з аналогічними доходами на душу населення, і внутрішньогалузевої торгівлі буде звичайним явищем.

7. Теорія життєвого циклу

Раймонд Вернон, професор Гарвардської школи бізнесу, розробив теорію циклу життя продукту в 1960-і роки. Було заявлено, що життєвий цикл продукту складається з трьох окремих етапів:

- новий продукт;
- дозрівання продукту;
- стандартизований продукт.

Теорія передбачає, що виробництво нового продукту буде відбуватися повністю в рідній країні і його інноваціями.

8. Теорія суперництва

Глобальна стратегічна теорія суперництва виникла в 1980-х роках і була заснована на роботі економістів Пола Кругмана і Кельвіна Ланкастер. Їх теорія зосереджена на МНК і їхніх зусилля, щоб отримати конкурентну перевагу перед іншими глобальними фірмами в своїй галузі. Фірми будуть стикатися з глобальною конкуренцією в своїх галузях і для того, щоб процвітати, вони повинні розвивати конкурентні переваги.

9. Конкурентна перевага теорії Портера

Майкл Портер з Гарвардської школи бізнесу розробили нову модель для пояснення національного конкурентної переваги в 1990 році Портера заявив, що конкурентоспроможність нації в галузі залежить від здатності галузі до інновацій і модернізації. Його теорія зосереджена на поясненні, чому деякі країни є більш конкурентоспроможними в певних галузях. Щоб пояснити

свою теорію, Портер визначив чотири детермінанти, які він пов'язав разом. Чотири детермінанти (1) місцеві ринкові ресурси і можливості, (2) умови місцевого ринку попиту, (3) місцевих постачальників і комплементарні промисловості, а також (4) місцеві характеристики фірми (рис.1.1),

Рис.1.1. Детермінанти конкурентних переваг

Портер додав до цих основних факторів новий список передових чинників, який він визначив як кваліфікована робоча сила, інвестицій в освіту, технології та інфраструктуру. Він сприймав ці передові фактори, як забезпечення країни стійким конкурентною перевагою.

Яка торгова теорії домінує сьогодні?

Дані теорії допомогли економістам, урядам і бізнесу краще зрозуміти міжнародну торгівлю і як сприяти, регулювати і керувати ними, ці теорії іноді суперечать реальним подіям. Країни не мають абсолютних переваг у

багатьох галузях виробництва або послуг, а також, по суті, фактори виробництва не правильно розподілені між країнами.

На практиці, уряду і компанії використовують комбінацію цих теорій на обидві інтерпретації тенденцій і розробки стратегії. Подібно до того, як ці теорії розвивалися протягом останніх п'ятисот років, вони будуть продовжувати змінюватися і адаптуватися, як нові чинники впливають на міжнародну торгівлю.

1.3. Перспективи впливу інструментів регулювання міжнародної торгівлі на економічну безпеку держави

У той час як вільна торгівля, сприймається, як позитивний вплив, в той самий час - країни будуть періодично ставлять бар'єри в торгівлі. Тарифи податки на імпорт, які роблять імпортні товари більш дорогими і менш конкурентоспроможними порівняно з вітчизняного виробництва товарів. У той час як національні уряди використовували, щоб отримати значну частину своїх надходжень від тарифів, тарифи на сьогодні частіше використовуються для захисту вітчизняних галузей промисловості і / або покарати інші країни. Субсидії є трансфертні платежі, що надаються урядами вітчизняних постачальників товарів або послуг. Мотивація для надання субсидій є збільшення виробництва і / або більш низькі ціни для споживачів тієї чи іншої країни і / або зробити вітчизняного виробництва товари більш конкурентоспроможними з імпортом.[13]

Квоти обмеження на кількості товару, який може бути імпортований в даний період. Квоти служать тієї ж метою тарифів в тому, що підвищення цін на імпортні товари.[3]

Питання міжнародної торгівлі та економічного зростання придбало істотне значення з введенням політики лібералізації торгівлі в країнах, що розвиваються по всьому світу. Міжнародна торгівля і її вплив на економічне зростання вирішальною мірою залежать від глобалізації. Що стосується впливу міжнародної торгівлі на економічне зростання, то економісти і

політики розвинених країн і країн, що розвиваються розділені на дві окремі групи.

Одна група економістів вважає, що міжнародна торгівля привела до несприятливих змін в економічних і фінансових сценаріях країн, що розвиваються. За їх словами, доходи від торгівлі пішли в основному до розвинених країн світу. Лібералізація торгової політики, зниження тарифів та глобалізації негативно позначилися на промислових установках менш розвинених країн і країн, що розвиваються. Після лібералізації, більшість молодих галузей в цих державах закрили свої операції. Багатьом іншим галузям - стало дуже важко конкурувати зі своїми глобальними партнерами.

Інша група економістів, що говорить на користь глобалізації та міжнародної торгівлі, вважають, що міжнародна торгівля має позитивний вплив на економічне зростання країн, що розвиваються. На їхню думку країни, що розвиваються, які слідували за політикою лібералізації та глобалізацією торгівлі, пережили всі сприятливі наслідки глобалізації та міжнародної торгівлі. Адже, міжнародна торгівля відкриває можливості глобального ринку для підприємців країн, що розвиваються. Міжнародна торгівля також сприяє, щоб новітні технології були доступними для підприємств, що працюють в цих країнах. Це призводить до зростання конкуренції як на внутрішньому, так і на глобальному фронтах. Для того, щоб конкурувати зі своїми глобальними партнерами, вітчизняні підприємці намагаються бути більш ефективними, і це, в свою чергу, забезпечує ефективне використання наявних ресурсів. Та створення ефективною політики відкритої торгівлі може принести цілий ряд відповідних можливостей для країн, які беруть участь в міжнародній торгівлі.

Проте, важливо враховувати, що міжнародна торгівля сама по собі не може привести до економічного зростання і процвітання в будь-якій країні. Є багато інших факторів, таких як гнучкість торгової політики, сприятлива макроекономічна ситуація і політична стабільність, які повинні бути мати високі показники, щоб доповнити вигоди від торгівлі.[2]

Є приклади країн, які не змогли скористатися перевагами міжнародної торгівлі в зв'язку з відсутністю належних заходів політики. Економічний застій в Кот-Д'Івуарі в періоди 1980-х і 1990-х років, в основному, через відсутність сталої макроекономічної стабільності, що, в свою чергу запобігло позитивному впливові міжнародної торгівлі. Але, більшість країн, які провели якісне дослідження всіх показників, встановили ефективну політику – спромоглись досягти всіх позитивних змін.[3]

Зв'язок між міжнародної торгівлі і національної безпеки має довгу історію, може датуватися принаймні, до моменту створення Генеральної угоди з тарифів і торгівлі(ГАТТ) в 1947 р. З тих пір питання національної безпеки часто було в центрі торгових суперечок, оскільки деякі країни-члени вводили в односторонньому порядку торгові санкції проти інших. Але, на сьогоднішній день, проводиться ефективна політика управління міжнародною торгівлею, задля економічної безпеки.

Питання безпеки входить до багатосторонніх правил в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) і Організації Об'єднаних Націй (ООН), Угоду про вільну торгівлю (ФТА), де розглядається безпека під час глобалізаційних процесів торгівлі, введення в дію різних законів, які дозволяють проводити контроль за експортом та імпортом задля національної безпеки[17]

Що таке національна безпека?

У той час як міжнародна торгівля є одним із способів досягнення нації економічного процвітання, національна безпека є однією з цілей, для забезпеченні країни ефективного розвитку.

Національні проблеми безпеки також впливають на економічну сторону розвитку країни. Торгові санкції можуть використовуватись і бути використані в якості основного засобу для протидії зовнішньої загрози для національної безпеки, в основному, у формі експортного контролю. країна може використовувати заходи, що обмежують експорт виключно або в поєднанні з іншими дипломатичними або політичними засобами.

Беручи до уваги ці проблеми, існують різні концепції національної безпеки. Вони є військового і економічного характеру в широкому плані:

1. Національна безпека проти військової загрози. Найбільш відома концепція національної безпеки, де національна безпека є гарантією забезпечення нації від зовнішньої військової загрози. Ця концепція була поширена в період холодної війни. Деякі торговельні обмежувальні заходи були введені просто задля тиску на країни.

2. Економічна безпека

Починаючи з 1980-х років, концепція національної безпеки була розширена, підкреслюючи економічні аспекти. Вони включають в себе економічну безпеку, енергетичну безпеку, безпеку проти економічного шпигунства і продовольчої безпеки

Ніхто не може поставити під сумнів той факт, що сфери міжнародної торгівлі і національної безпеки впливають один на одного. У той час як вони, здається, суперечать один одному, вони підтримуються взаємно. Національна безпека впливає на міжнародну торгівлю. Зокрема, торговельні заходи часто використовуються як засіб для захисту національної безпеки. Торгові санкції були застосовані в різних формах: повне або часткове ембарго на експорт та імпорт, обмеження на повітряні і морські перевезення, заборона на фінансові угоди і заморозити мета активи країни викликає або територіях країн-учасниць.

Досить часто торгові санкції, введені для цілей національної безпеки в результаті приносять несприятливі наслідки для міжнародної торгівлі без досягнення намічених цілей.

Потенційні загрози:

- істотне скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу;

- ослаблення системи державного регулювання і контролю у сфері економіки;

- критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку;
- нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером та низькою питомою вагою продукції з високою часткою доданої вартості;
- критичний стан з продовольчим забезпеченням населення. [21]

Таким чином, висловлюючи занепокоєння з приводу негативних наслідків торгівлі закликається прийняти торговельні заходи зі спеціальними обережністю. Вони також підкреслюють, що ці заходи повинні бути накладені відповідно до міжнародних законів, включаючи угод СОТ.

З іншого боку, міжнародна торгівля сприяє зміцненню національної безпеки, може зміцнити національну безпеку, оскільки збільшує рівень торгівлі між країнами-членами і, тим самим, збільшує економічну ситуацію в країні (ВВП, рівень життя населення і т.д.). [44]

Посилаючись на аргументи Стокса (1998). Він стверджує, що перспективи витрати на оборону і дипломатію залежать, як ніколи раніше від виконання кошторису економіки і про те, що економічні показники в більшій мірі залежить від експорту і доходів від інвестицій за кордоном. Зростання - це інструмент для досягнення своєї зовнішньої політики.

1.3. Міжнародні торговельні норми, що стосуються національної безпеки

1. Угоди СОТ - різні закони і нормативні акти забезпечують правову основу для торгових заходів.

Мета безпеки. Одним з основних міжнародних правил є угоди СОТ. Вони дозволяють торгові обмеження для захисту національної безпеки. ГАТТ, ГАТС та Угода ТРІПС містить окремі положення про виключення національної безпеки: Стаття XXI ГАТС, Стаття XIV-біс ГАТС і статті 73 Угоди ТРІПС.

Взаємозв'язок між міжнародної торгівлі і національної безпеки

Ніхто не міг поставити під сумнів той факт, що сфери міжнародної торгівлі і економічної безпеки впливають один на одного. У той час як вони, здається, суперечать один одному, вони підтримуються взаємно.

1. Національна безпека впливає на міжнародну торгівлю. Зокрема, торговельні заходи часто використовуються як засіб для захисту національної безпеки. Торгові санкції застосовуються в різних формах: повне або часткове ембарго на експорт та імпорт, обмеження на повітряні і морські перевезення, заборона на фінансові операції і замороження активів виробляє виклик цільової країни або території країн-учасниць.

Досить часто торгові санкції, вводяться для втілення цілей національної безпеки, які виникають, в результаті несприятливого впливу на міжнародну торгівлю без досягнення намічених цілей. Таким чином, висловлюючи занепокоєння з приводу негативних ефектів та впливу торгівлі уряди та міжнародних організації приймають торговельні заходи з особливою обережністю. Вони також підкреслюють, що ці заходи повинні бути накладені відповідно до міжнародних законів, включаючи угод СОТ.[77]

2. Міжнародна торгівля, як варіант зміцнення національної безпеки

З іншого боку, міжнародна торгівля сприяє зміцненню національної безпеки. Незалежно від того, чи вони визначаються економічними чи політичними цілями, регіональні торгові угоди можуть зміцнити національну безпеку, оскільки вони збільшує рівень торгівлі між країнами-членами і, тим самим, збільшують знайомство між країнами-членами. Збільшена економічна інтеграція може перешкоджати війні, тому що це робить війну більш дорогою. Таким чином, питання безпеки дають підстави для дискримінації щодо нечленів і обмеження торгових преференцій для країн-членів.

На закінчення взаємозв'язку між міжнародної торгівлі і національної безпеки, то варто посилаючись на аргументи Стокса (1998). Він стверджує, що перспективи витрат на оборону і дипломатію залежить як ніколи раніше від продуктивності економіки і про те, що економічні показники в більшій мірі

залежать від експорту і доходів від інвестицій за кордоном. Він також підкреслює, що в зовнішній політиці і безпеці визнається, що зовнішньоекономічна політика відкриття ринків для експорту і інвестицій з метою підтримки внутрішнього економічного зростання - це інструмент для досягнення своїх цілей зовнішньої політики.

Емпірично є хороші докази того, що міжнародна торгівля впливає на економічне зростання позитивно, сприяючи накопиченню капіталу, модернізації промислової структури, технічного прогресу і організаційного прогресу. Зокрема, збільшення імпорту капіталу і проміжних продуктів, які не доступні на внутрішньому ринку, може призвести до зростання продуктивності виробництва (Lee, 1995). Більш активна участь на міжнародному ринку шляхом заохочення експорту призводить до більш інтенсивної конкуренції і поліпшення з точки зору продуктивності (Wagner, 2007). Крім того, вигоди від міжнародної торгівлі, в основному формується із зовнішнього середовища, відповідної торгової стратегії і структури структури торгівлі. До 1960-х років, дослідження торгових ефектів була обмежена кількома конкретними країнами.

Засновані математичні моделі були розділені на дві категорії.

Один фокусується на відносинах причинний зв'язку між міжнародною торгівлею та економічним зростанням для вивчення чи економічне зростання в рух міжнародної торгівлі, або навпаки.

Інший в основному розглядає внесок зовнішньої торгівлі в економічне зростання.

Статичні вигоди від міжнародної торгівлі відносяться до поліпшення виробництва або соціального забезпечення з фіксованою кількістю введення або ресурсів харчування. Вони в основному є результатом збільшення валютних резервів і національного добробуту.

По-перше, відкриваючи світовий ринок - можливість торгувати за світовими цінами, а не внутрішніми цінами. Ця можливість забезпечує вигравш від обміну, так як вітчизняні споживачі можуть купувати більш дешеві імпортні

товари і виробники можуть експортувати товари за вищими цінами іноземних. Крім того, є виграш від спеціалізації. Нові ціни, встановлені вільною торгівлею заохочують підприємства перерозподілити виробництво товарів на ті повари та послуги, які є їм більш прибуткованішими. Використовуючи свої порівняльні переваги в міжнародній торгівлі, країна може збільшити загальний обсяг виробництва і соціального забезпечення.

Ще одна довгострокова вигода торгівлі є динамічним посиленням. Це відноситься до зміни в структурі виробництва за рахунок впровадження нових технологій з-за кордону і збільшення масштабів виробництва.

По-перше, міжнародні торговельні відносини на основі порівняльних переваг завжди користуються економією за рахунок ефекту масштабу та за рахунок розширення виробництва, викликане масовим попитом з боку світового ринку. Це призводить до зниження витрат виробництва, великої кількості накопичення капіталу і збільшення зайнятості.

По-друге, міжнародна торгівля є одним з каналів, що підтримують перетікання технологій між країнами, що призводить сприятливий вплив на рівень продуктивності. Ендогенне зростання відкритої економіки досягається за рахунок «навчання», яка демонструє поширення технологій через товари і країни. Міжнародна торгівля, яка передає знання на міжнародному рівні, може збільшити поглинаючу здатність торгових країн шляхом заохочення технічного прогресу. Підвищення продуктивності також досягається за рахунок практики та інновацій.

І, нарешті, міжнародна торгівля приводить до надійних інституційних змін. Міжнародна торгівля не тільки полегшує торгівлю товарів і послуг, але і ідеї ринкових механізмів. Країни, що розвиваються вчаться ефективніше застосовувати ринкову владу з меншим втручанням з боку уряду. Особливо в двосторонній і багатосторонній торгівлі, учасники повинні виконувати свої зобов'язання заміжнародними нормами і правилами, щоб ліквідувати розрив між розвиненими країнами. Підвищення продуктивності також досягається за рахунок практики та інновацій.

Також сучасні проблеми безпеки глобального характеру вимагають нових і інноваційних стратегій, які приймаються у відповідь на ці виклики. Як результат, економічна дипломатія схоже, буде продовжувати зростати в важливості. Економічна дипломатія стала більш складною, з великою кількістю питань і предметів переговорів; більше державних і недержавних структур, зайнятих у прийнятті рішень; і все більше країн активно бере участь в міжнародній системі. Колишній держсекретар США Кондоліза Райс: "Економічна дипломатія є потужним і життєво важливим способом формування політичної та соціальної зміни шляхом формування економічного розвитку ».Стимулювання торгівлі та інвестицій є одним з основних інструментів економічної дипломатії, але вона повинна бути використана в правильному шляху, щоб внести свій внесок в глобальну економічну безпеку.

Розділ 2. Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі на економічну безпеку держави

2.1. Методи оцінки економічної безпеки та звязку з міжнародною торгівлею

В даний час велика увага звертається до різних методів вивчення економіки. Динамічний розвиток сучасного суспільства протягом останніх десятиліть надає допомогу в переході від індустріального суспільства до інформаційного суспільства. Як результат, новий тип економіки формується інформаційна економіка. Ступінь відкритості економіки вказує на рівень її залежності від світового ринку і є одним з головних критеріїв економічного зростання і безпеки. Зростаюча відкритість національної економіки, яка в результаті застосування при поступовій інтеграції країн в багатовимірному систему глобальних економічних відносин в епоху розвитку інформаційного суспільства, закликає до необхідності оцінка процесу інтеграції та підвищення професійної увагу до проблеми співвіднесення особистого і інтересів суспільства і держави. Теперішня економіка характеризується високою динамікою, що призвело до питання з використанням нових підходів і економіко-математичних методів контролю. Країни з розвиненою економікою є світовими лідери в багатьох відносинах. Тому, вивчаючи їх специфічні особливості можна бачити, як позитивні, так і негативні тенденції, які, в свою чергу, створюють можливості для адекватного і оперативного регулювання економічної спрямованість нашої власної держави.

Економічний моніторинг є важливим видом спостереження економічних процесів і явищ, і це є інструментом для створення тенденції і прогнозів.

За останні кілька десятиліть економічна конкуренція між країнами посилилася. Більшість держав прагне стати впливовим і важливим гравцем у міжнародних економічних відносинах і зайняти гідне місце на світовому економічному ринку, щоб запобігти основним ризикам, які глобалізація тягне

за собою. Наприклад на макрорівні є докази конкуренції між державами - використовуючи ресурси (наприклад: інвестиції, нафта), для навколишнього середовища ("зелені технології") і так далі. Економічна криза показала, що найбільш вразливою до зовнішніх шоків є країни з низьким рівень національної конкурентоспроможності. Таким чином, тема конкурентоспроможності (її оцінки, підвищення політики) є дуже актуальною і важливою для майбутнього розвитку будь-якої держави. В даний час немає жодного, єдиного підходу до тлумачення національної конкурентоспроможність, як концепції і визначення його місця в економічній категорії. Це питання було предметом зарубіжних і вітчизняних наукових досліджень (Антонюк, 2004; Лагутін, 2011 року; Shvidanenko., 2001; Рапкін і ін, 1995; Porter і ін., 2000; Куликов, 2000).

Сутність економічної безпеки національної економіки реалізується в системі критеріїв і показників. В Україні оцінка економічної безпеки проводиться, відповідно до методики за компонентами:

- макроекономічна,
- фінансова,
- виробнича,
- інвестиційна,
- науково-технологічна,
- енергетична,
- зовнішньоекономічна,
- соціальна,
- демографічна
- продовольча.

Оцінювання стану економічної безпеки України здійснюється за кожним компонентом та показником, який її оцінює шляхом співставлення фактичних значень індикаторів безпеки з їх пороговими значеннями – кількісними величинами, порушення яких викликає несприятливі або

загрозливій тенденції в економіці. Дана методика не передбачає співставлення України з іншими країнами світу за рівнем економічної безпеки.

Деякі індекси відрізняються методикою розрахунку, але однакові за економічним змістом, серед індексів зустрічається дублювання складових та окремих показників. Так, для оцінки рівня корупції в країні у міжнародній практиці частіше всього використовується Індекс сприйняття корупції, який презентує міжнародна некомерційна громадська організація «Transparency International». Метою визначення даного індексу є оцінка уявлень експертів щодо рівня корупції в державному секторі різних країн світу. Результати опитування щодо сприйняття корупції в країнах використовуються Світовим банком при розрахунку Індeksu якості державного управління та Індeksu легкості ведення бізнесу, а також американським дослідницьким центром «The Heritage Foundation» спільно з газетою The Wall Street Journal при розрахунку Індeksu економічної свободи.

Оцінити рівень економічної безпеки національної економіки в економічній сфері можна за такими показниками як: конкурентоспроможність, економічна свобода, залучення у міжнародну торгівлю, нерівномірність економічного розвитку, економічна нестабільність, економічне благополуччя, економічний добробут; в політичній сфері: захист прав власності, політична стабільність та відсутність насилля, Існує багато

методів побудови агрегованих, інтегральних, узагальнюючих або синтетичних показників, які розрізняються за способами редукції показників – ознак.

Так, для розрахунку узагальнюючих, комплексних показників успішно застосовуються таксономічні методи, факторний аналіз, евристичні методи зниження розмірності, побудова зведеного (інтегрального) латентного показника якості (або ефективності функціонування) складної системи й інші. Для повної редукції числа ознак економічної безпеки національної економіки країни (одержання тільки одного узагальнюючого інтегрального показника) можна успішно використовувати всі ці методи, оскільки кожний з них має безсумнівні специфічні особливості, які складають його переваги. Запропоновано, для побудови узагальнюючого інтегрального показника економічної безпеки національної економіки країни, застосувати метод таксономічного показника розвитку, який дозволяє звести сукупність ознак досліджуваного явища до однієї синтетичної ознаки. Інтегральний показник економічної безпеки національної економіки країни було розраховано за сферами виникнення загроз: економічній, політичній, соціальній та духовній для країн Європейського союзу, Митного союзу та України. Побудований таксономічний показник синтетично характеризує значення факторних ознак досліджуваних результуючих показників. Високі значення цього показника свідчать про високі значення ознак, що враховують, низькі – навпаки. Найважливішою його перевагою є те, що цей синтетичний показник може показувати розходження в процесах, що характеризують рівень економічної безпеки країни. По його величині можна судити про наявний потенціал росту для окремих країн і кластерів у контексті ключових факторів, і, відповідно, про доцільність застосування до них управлінських впливів.

У таблиці 2.1. показані певні показники за якими можна визначити економічну безпеку:

Таблиця 2.1.

Показники економічної безпеки

1.	Відкритість економіки, відсотків	$((\text{обсяг експорту товарів та послуг, млн. доларів США} + \text{обсяг імпорту товарів та послуг, млн. доларів США}) \times \text{середній курс гривні до долара США}) / \text{ВВП, млн. гривень}$
2.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту, разів	$\frac{\text{обсяг експорту товарів та послуг, млн. доларів США}}{\text{обсяг імпорту товарів та послуг, млн. доларів США}}$
3.	Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів, відсотків	$\frac{\text{найбільший обсяг експорту товарів з однієї країни, млн. доларів США}}{\text{загальний обсяг експорту товарів, млн. доларів США}} \times 100$
4.	Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі імпорту товарів, відсотків	$\frac{\text{найбільший обсяг імпорту товарів до однієї країни, млн. доларів США}}{\text{загальний обсяг імпорту товарів, млн. доларів США}} \times 100$
5.	Питома вага провідного товару (товарної групи) в загальному обсязі експорту товарів, відсотків	$\frac{\text{найбільший обсяг експорту товарів однієї товарної групи, млн. доларів США}}{\text{загальний обсяг експорту товарів, млн. доларів США}} \times 100$

Продовження Таблиці 2.1.

6.	<p>Питома вага провідного товару (товарної групи) за виключенням енергетичного імпорту в загальному обсязі імпорту товарів, відсотків</p>	<p>найбільший обсяг імпорту товарів однієї товарної групи, млн. доларів США / загальний обсяг імпорту товарів, млн. доларів США x 100</p>
7.	<p>Питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту промисловості в загальному обсязі експорту товарів, відсотків</p>	<p>100 - питома вага в загальному обсязі експорту продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (VI), машин, обладнання та механізмів; електротехнічного обладнання (XVI), засобів наземного транспорту, літальних апаратів, плавучих засобів (XVII), приладів та апаратів оптичних, фотографічних (XVIII)</p>
8.	<p>Частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, відсотків</p>	<p>імпорт товарів та послуг, млн. гривень / (випуск товарів та послуг, млн. гривень + експорт товарів та послуг, млн. гривень - імпорт товарів та послуг, млн. гривень)</p>
9.	<p>Індекс умов торгівлі (ціновий), відсотків</p>	<p>-</p>
10.	<p>Завантаженість транзитних потужностей нафтотранспортної системи, відсотків</p>	<p>транзит нафти, млн. тонн / пропускна спроможність на виході нафтотранспортної системи x 100</p>

Для визначення рівня економічної безпеки використовуються різні методи. Укрупнено їх можна представити у вигляді 4 груп:

1. Спостереження основних макроекономічних показників і порівняння їх із граничними значеннями.
2. Метод експертної оцінки для ранжирування територій за рівнем загроз.
3. Оцінка темпів економічного зростання країни за основними макроекономічними показниками і динаміка їх змін.
4. Методи прикладної математики і, зокрема, багатовимірного статистичного аналізу.

Основною проблемою при використанні методу спостереження основних макроекономічних показників є виділення тих показників, порівняння яких з граничними значеннями дозволить дати комплексну оцінку стану економіки країни, виявити об'єктивні небезпечні тенденції (наприклад, С. Глазьев в своїй методиці виділив 22 основних показника. Серед них: ВВП, частка обробної промисловості в промисловому виробництві, обсяги інвестицій в% до ВВП, витрати на наукові дослідження, тривалість життя населення, рівень безробіття, рівень інфляції, обсяг зовнішнього і внутрішнього боргу та ін.).

Досить широко використовуються методи експертної оцінки. Так, на їх основі проводиться оцінка інтегрального показника надійності країни (англійський журнал "Euromoney") або оцінка ризику країни.

Слід зазначити, що поки немає загально визнаних методів оцінки економічної безпеки.

Формалізація будь-якого явища або процесу має на меті забезпечити можливість поглибленого дослідження даного об'єкта і на цій основі - об'єктивність суджень, а також звести до мінімуму помилки у висновках і рішеннях.

Для оцінки (вимірювання) економічної безпеки держави в запропоновані наступні основні підходи і методи:

- Спостереження основних макроекономічних показників і порівняння їх з пороговими значеннями, в якості яких приймаються значення не нижче середньосвітових;

- Оцінка темпів економічного зростання країни за основними макроекономічними показниками і динаміки їх зміни;

- Методи експертної оцінки, які служать для опису кількісних і якісних характеристик досліджуваних процесів. Вони використовують логічні правила вибору рішень, які формують експерти на основі власних уявлень і знань про будь-якої області проблем. До них, зокрема, відноситься бальна оцінка рівня кризи і ранжирування територій за ступенем загроз економічній безпеці на основі аналізу результатів розпізнання фактичних індикаторів економічної безпеки за допомогою послідовних вирішальних правил, отриманих після навчання на запропонованих навчальних наборах індикаторів економічної безпеки;

- Метод аналізу і обробки сценаріїв;

- Методи оптимізації;

- Теоретико-ігрові методи;

- Методи розпізнавання образів;

- Методи теорії нечітких систем;

- Методи багатовимірного статистичного аналізу.

- Методи експертної оцінки

Протилежної концепції ризику є концепція надійності.

Оцінка надійності так само носить експертний, імовірнісний, характер.

При оцінці економічної безпеки будь-якої держави в основному експертними методами оцінюються:

а) інтегральний показник надійності держави;

б) ризику

Оцінка інтегрального показника надійності держави

Дану оцінку раз на півроку проводить англійський журнал "Euromoney".

Опубліковані їм результати являють собою таблицю з ранжируваною

переліком країн (1-169), побудованим в порядку убудування величини інтегрального показника надійності (ICN). Цей показник вимірюється в інтервалі від 0 до 100 і є фактичною сумою оцінок, отриманих експертно або розрахунково-аналітичним шляхом за 9-ти приватним показниками. Вони характеризують той чи інший аспект політичної або економічної ситуації в кожній з країн світу. Кожен з показників має самостійну цінність.

Оцінка ризику країни

Ризики пов'язані з наявністю глобального ризику, залежать від політико-економічної стабільності країн, імпортерів або експортерів, факторів, що обумовлюють внутрішньо-економічний та зовнішньоекономічний ризик. Такі оцінки проводяться як зарубіжними фірмами, так і вітчизняними. Дві найбільш популярні методики: методика вітчизняної фірми «Юніверс» і методика німецької фірми BERI .

Метод аналізу і обробки сценаріїв

Суть цього методу полягає в організації взаємодії висококваліфікованих фахівців-експертів різних напрямків при постановці і вирішенні складних важко формалізованих соціально політичних і суспільно-економічних проблем з використанням сучасних засобів математичного моделювання. роль математичного моделювання при реалізації різних сценаріїв може бути вельми різної і визначається самим сценарієм, його характером.

Методи оптимізації

Використовуються, як правило, при аналітичному описі досліджуваних процесів для синтезу будь-якого одного обраного критерію економічної безпеки. Цей варіант значно обмежує область застосування критеріїв, оскільки реальні процеси розвитку держав характеризуються багатьма показниками, частина яких, до того ж, не піддається кількісному опису в простій аналітичній формі.

Теоретико-ігрові методи

Теоретико-ігрові методи використовуються для аналізу двосторонніх і

багатосторонніх конфліктних ситуацій і синтезу параметрів управління у конфліктуючих сторін з урахуванням їх впливу один на одного. така методика дає хороші результати в тих випадках, коли реальні процеси вдається формалізувати в ігровій постановці.

Посилення інтеграційних процесів показує вплив на економічну безпеку національної економіки країни. Тому при обґрунтуванні інтеграційної стратегії дуже важливо не тільки оцінити рівень економічної безпеки, а і визначити групу країн для інтегрування. Кожна країна має свої особливості, але в однорідних групах країн діють близькі за змістом закономірності розвитку. З метою ранжування та виділення однорідної сукупності країн за рівнем економічної безпеки національної економіки було застосовано кластерний аналіз.

Кластерний аналіз – метод багатомірної класифікації об'єктів, який призначений для розбивки безлічі об'єктів на задане чи не відоме число класів (cluster – гроно, пучок, скупчення, група елементів, що характеризуються якоюсь загальною властивістю). Число груп було визначено емпіричним шляхом з обліком якісних, неформалізованих характеристик. Основою угруповання є фактичні значення таксономічних показників.

Існує висока кореляція між рівнем конкурентоспроможності і перелік факторів, які потенційно можуть збільшувати / зменшувати конкурентні переваги держави в умовах глобалізації. Таким чином, ми приходимо до дослідження найбільш впливових факторів на національну конкурентоспроможність за допомогою економетричних моделей та методики прогнозування. Аналіз досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених, міжнародних рейтингових агентств, надали думку, що фактори, які в основному визначають конкурентоспроможність будь-якої країни в умовах глобалізації може бути наступними: приплив ВВП, сальдо зовнішньої торгівлі, експорт, імпорт . За допомогою регресійного аналізу можна

перевірити, які з факторів мають найбільший вплив на національну конкурентоспроможність держави

Також, формула $(X + M) / \text{ВВП}$ часто представляється як показник відкритості торгівлі, що є неправильним з точки зору торговельної політики. Цей показник насправді походить від макроекономіки малих країн з відкритою економікою, і описує відносну важливість зовнішніх потрясінь.

З макроекономічної точки зору, торговий дефіцит є частиною дефіциту рахунку поточних операцій і важливо знати, як він фінансується і чи це тимчасовий або структурний характер. Якщо додатковий імпорт відповідає дефіцитним товарам, як очікується, піде збільшення експорту. Якщо додатковий капітал використовується для фінансування імпорту споживчих товарів, тут можете мати питання потоків валюти є нестійкими. Слід зазначити, що багато бідних країн, що розвиваються отримують від мігрантів грошові перекази, які використовуються для підтримки споживання домашніх господарств і імпорту споживчих товарів.

Формула M / X (покриття імпорту експортом) може бути цікавим для галузевих досліджень, зокрема, пов'язаних з продовольчою безпекою. Такий показник також використовується для аналізу торгівлі, оскільки країни, як правило, спеціалізуються на якійсь продукції відповідно до їх порівняльними / конкурентних переваг і імпортних продуктів, для яких вони не є конкурентоспроможними. Таким чином, низький M / X може свідчити про погану інтеграцію країни в світову економіку.

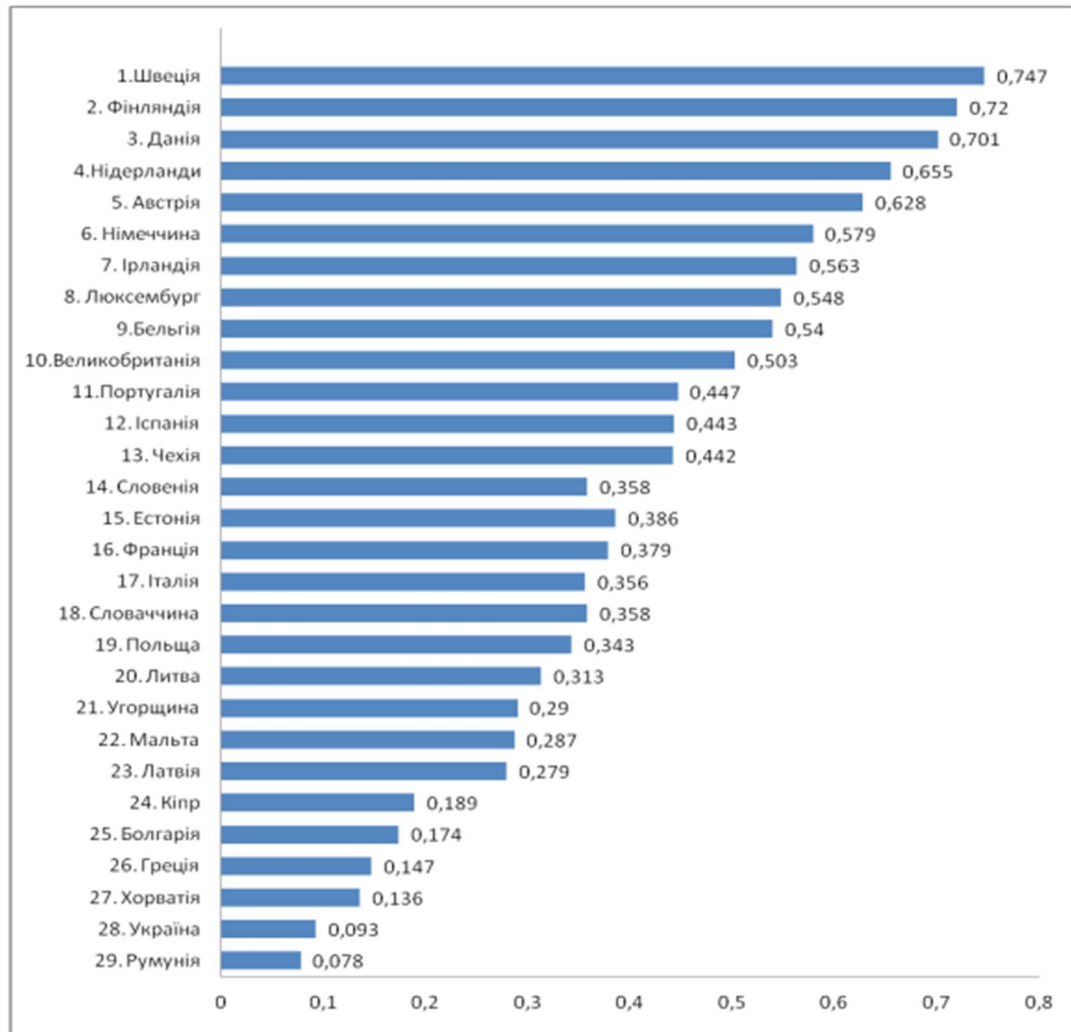

Рис.2.1 Кластерний аналіз країн ЄС

Кожна країна має свої особливості, але в однорідних групах діють близькі за змістом закономірності розвитку. Проведене дослідження показало, що аналізовані країни не можуть бути віднесені до одного кластеру. З метою ранжування та виділення однорідної сукупності країн за рівнем економічної безпеки було застосовано кластерний аналіз. Розроблене методичне забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки країни, яке ґрунтується на розрахунку інтегрального показника, дозволило сформулювати підґрунтя для проведення кластеризації України та країн-членів ЄС з метою оцінки та діагностики рівня економічної безпеки країни та обґрунтування вибору кластеру країн для інтегрування зображено на рис.2.1

2.2. Аналіз міжнародної торгівлі України з її головними торговельними партнерами у 2006-2015 роках

Ваговою складовою економічної безпеки є зовнішньоторговельна безпека. В теперішніх умовах глобалізаційних процесів, вплив міжнародної торгівлі стає ще більш відчутним. Саме по собі забезпечення зовнішньоторговельної безпеки є спроможність протистояти зовнішнім чинникам і мінімізування їхнього безпосереднього впливу, також створення необхідних умов для ведення світової торгівлі для забезпечення стабільної позиції країни у міжнародному поділі праці та розвитку експортного потенціалу. Задля цього існує ряд показників та індикаторів за допомогою яких можна визначити рівень захисту економічної безпеки країни та її позиції міжнародною торгівлі та виявити можливі загрози, задля їх попередження.

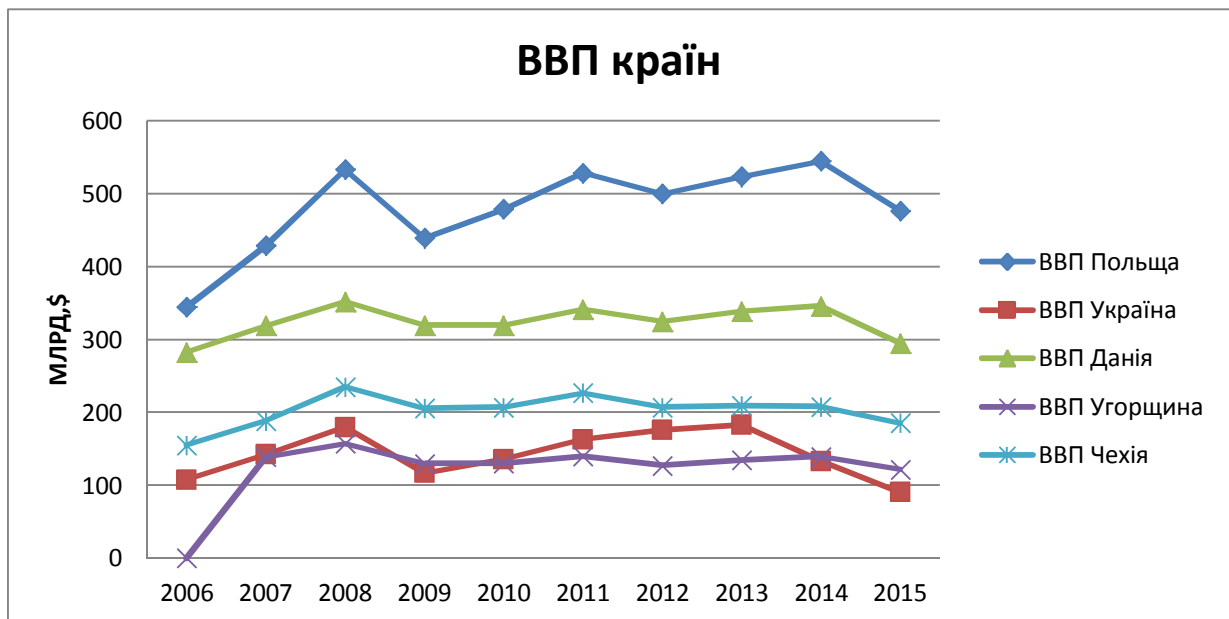

Рис.2.2 Динаміка ВВП

Аналіз Рис.2.1. свідчить, що з 2006 до 2013 років обсяг реального ВВП щорічно зростав. Таким чином, обсяг реального валового внутрішнього продукту кожного наступного року дорівнював або перевищував обсяг номінального ВВП попереднього року, що є позитивною динамікою і свідчить про незначне зростання економіки країни.

У 2014 році вітчизняна економіка відчувала на собі впливи створених раніше дисбалансів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Також несприятлива цінова кон'юнктура на зовнішніх ринках, військовий конфлікт на Сході України, анексія АР Крим і м. Севастополя, торговельні обмеження зі сторони Російської Федерації негативно позначилися на економіці країни. Згідно рис.1 спостерігаємо негативну тенденцію зниження реального ВВП у 2015 році. Відтак, ВВП у 2015 році скоротився на 6, 8% (або на 77915 млн.грн). Також є відхилення між реальним і номінальним ВВП, що свідчить про інфляційні процеси в країні в зв'язку з ростом цін на товари та послуги з одночасним скорочення обсягів виробництва, споживання (надання) цих товарів (послуг), що не могло не позначитись на зниженні купівельної спроможності населення та його добробуті. Просте порівняння показує, що в 2015 році ціни росли в 50 разів інтенсивніше, ніж в 2014-му.

Чудове уявлення про масштаб інфляції можна отримати на підставі індикатора, який називається дефлятор ВВП. Він відображає, наскільки виросли ціни в цілому в масштабах економіки. За останні роки дефлятор ВВП піднявся до гори. Такі оцінки відображають реальність, з якою зіткнулися жителі країни. Ціни на багато груп товарів, особливо на імпортовані, виросли в два і більше рази [3]. Зобразимо це графічно на рис.2.3. Підсумковий показник роботи української економіки в 2015 році виявився набагато нижче, ніж в інших країнах СНД і Східної Європи. У цьому винна нерозвиненість економіки - країни, що мають виробництво з низькою часткою доданої вартості, постраждали від ослаблення зовнішніх ринків більше інших. Крім того, розвиток економіки стримувала жорстка монетарна політика НБУ, а також надмірна видаткова частина держбюджету, що вимагало посиленого фіскального тиску на бізнес.

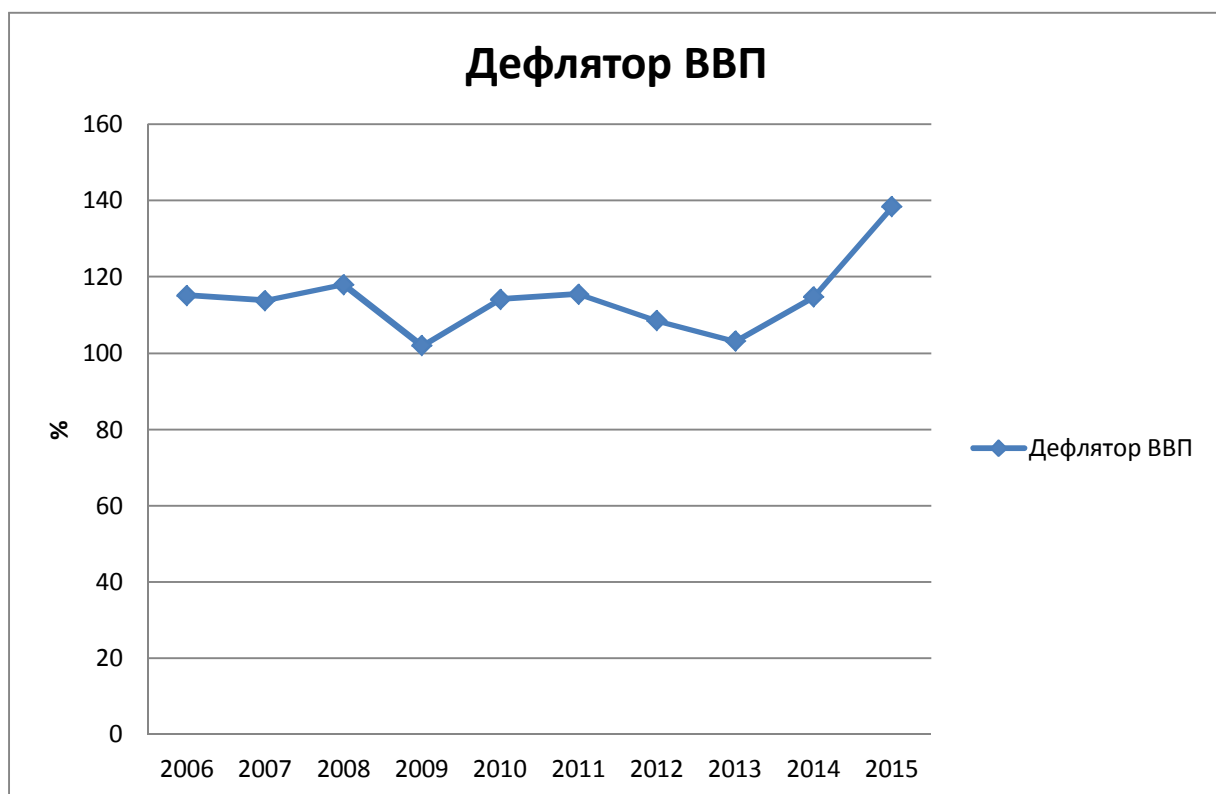

Рис. 2.3. Показник дефлятора ВВП 2006-2015 рр. (%)

Дефлятор ВВП – це найширший показник, який характеризує інфляційні зміни всіх цін, тому може помітно відхилитися від ІСП та ІЦВ, оскільки він точніше враховує реальну структуру особистого і виробничого споживання, ніж попередні індекси. Визначається дефлятор ВВП теж за формулою агрегатного індексу цін Ласпейреса.

Рис 2.4. Динаміка експорту та імпорту 2006-2015 рр.

З рис 2.4. простежується відсутність стійких тенденцій у сфері зовнішньоторговельної діяльності України. Якщо протягом 2006–2008 рр. товарообіг зріс у 5,3 раза, то у 2009 р. під впливом процесів світової фінансово-економічної кризи порівняно з попереднім роком він скоротився майже вдвічі. Далі йде трирічний період нарощування обсягів товарообігу з наступним його стрімким скороченням, що має місце і нині. Зовнішньоторговельне сальдо після тривалого періоду утримання на позитивному рівні, починаючи з 2006 р., змінилося на негативне. У 2015 р., в умовах значного падіння обсягів товарообігу позитивне сальдо відновилося, проте це відбулося за рахунок скорочення імпорту більш високими темпами, ніж експорту (обсяги експорту в 2015р. скоротилися на 14 %, імпорту – на 27 %).

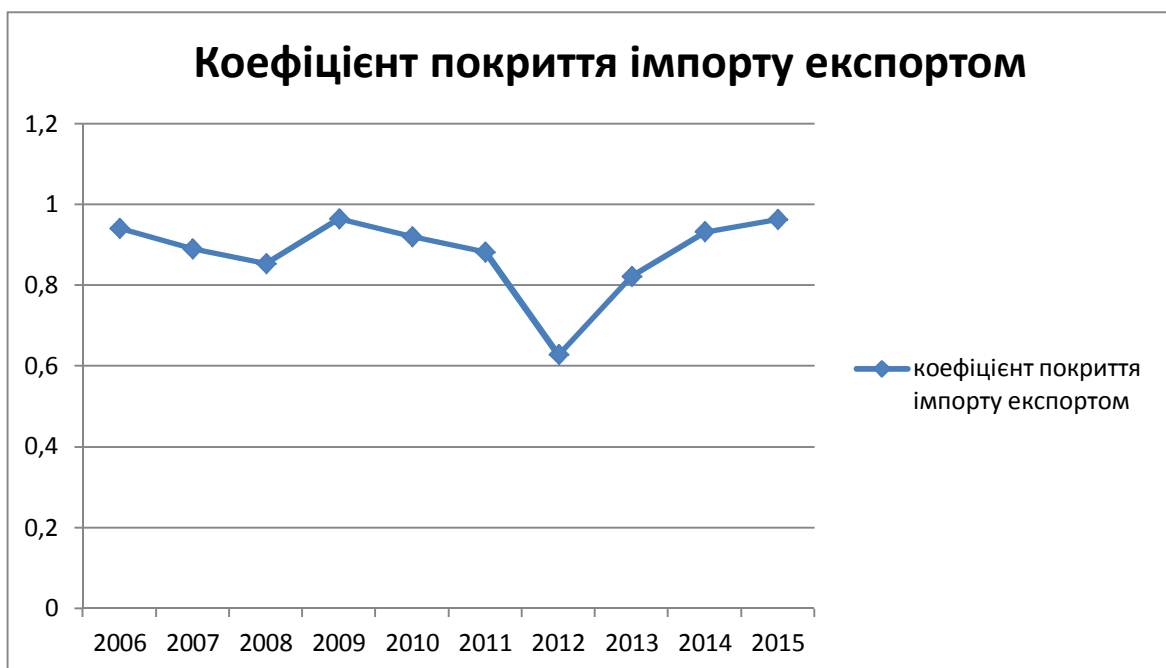

Рис. 2.5 Коефіцієнт покриття експорту імпортом 2006-2015 рр.

Даний коефіцієнт визначає наскільки обсяг експорту є більшим або меншим. Тобто, чим нижчий даний показник від до 1 тим це гірше для країни (від'ємне сальдо). Постійно відчувається від'ємне сальдо, подекуди з наближення до потрібного показника 1 (стабільності і розвитку).

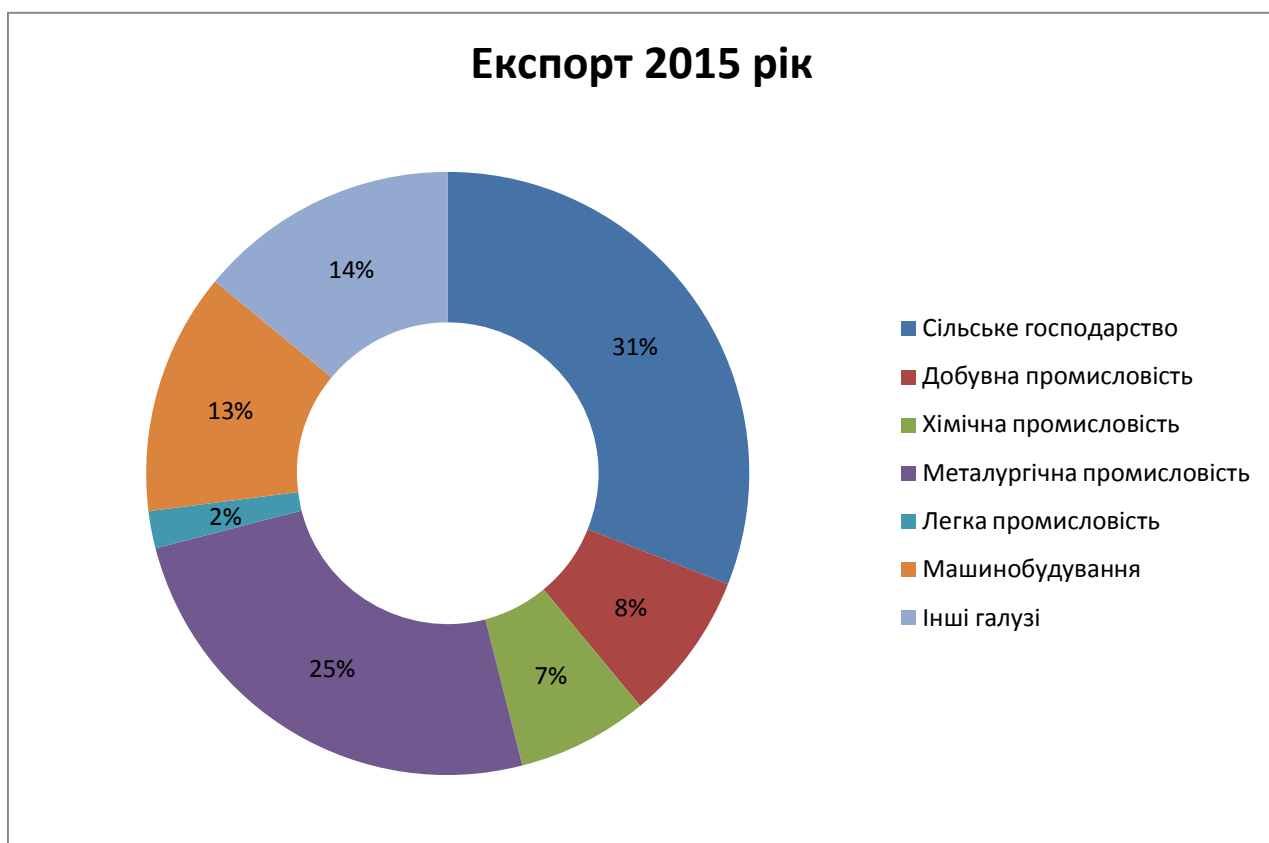

Рис. 2.6. Торговельна структура експорту

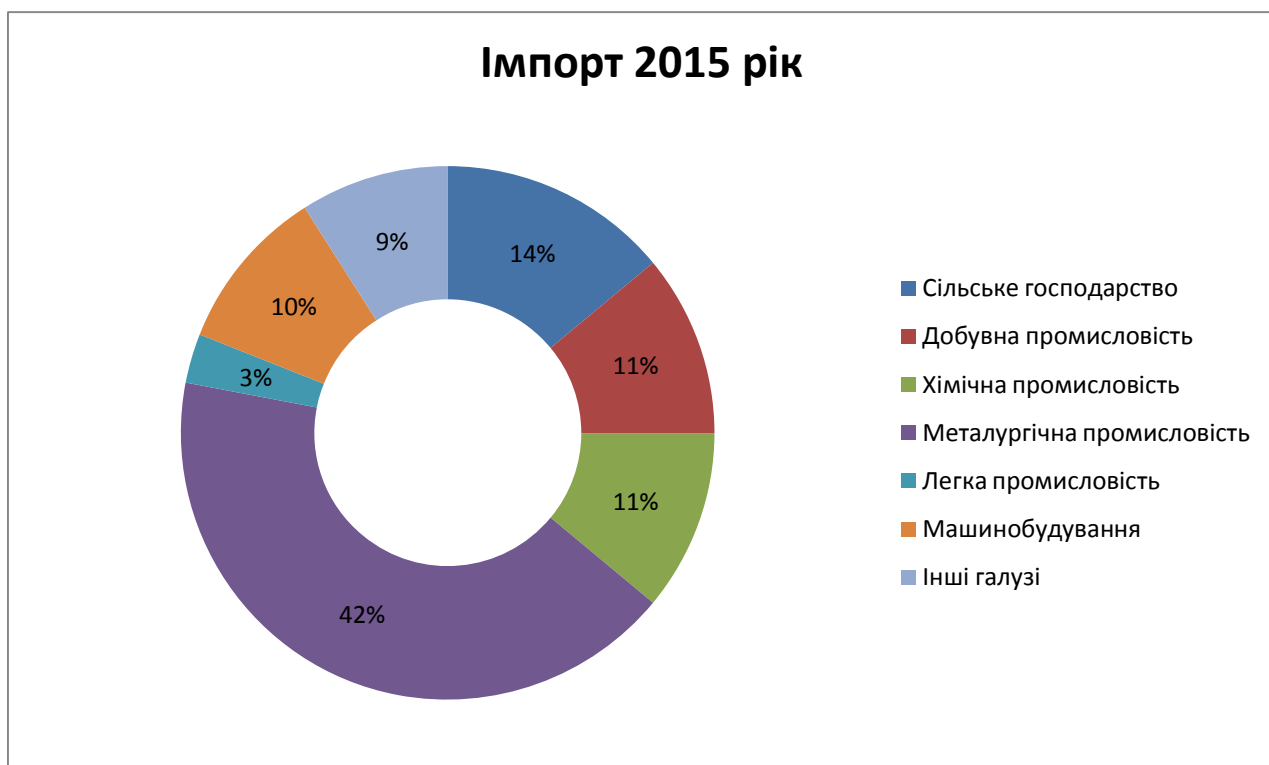

Рис. 2.6. Торговельна структура імпорту

Структура експорту характеризує роль України в глобальному просторі як постачальника сільськогосподарської продукції зображена на рис.2.5 та рис 2.6. Частка сільськогосподарської продукції в українському експорті за 2008-2015 рік зросла майже в 4 рази. Україна з індустріальної країни перетворюється в аграрну, в той час як інші країни орієнтуються на розвиток інших секторів економіки. Так, в Україні частка сільського господарства в валовій доданій вартості в 2015 р. дорівнювала 14%, тоді як Білорусі –7,8%, в Польщі – 2,8%, в Чехії – 2,4%. Україна нині здійснює зовнішньоторговельні операції з партнерами із понад 200 країн світу (у 2015 р. їх налічувалося 217). Обсяг зовнішньо- торговельного обігу нашої країни в останні роки змінювався в межах 100–170 млрд дол. США. Суттєві коливання у вартісних та фізичних обсягах експорту та імпорту товарів і послуг засвідчують нестабільність існуючої моделі зовнішньоекономічної діяльності та її значну чутливість до впливу екзогенних та ендегенних чинників.

Аналіз структури міжнародної торгівлі показує, що основою експорту Євросоюзу є види товарів, виготовлення яких передбачає значну додану вартість на основі застосування наукомістких технологій, показано на таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура основних статей експорту/експорту	
ЄС експорт	ЄС імпорт
- Машини, двигуни, насоси	Двигуни, автомобільні
- Коштовне каміння, дорогоцінні метали	запчастини
- Транспортні засоби	- Автомобілі та пересувні будинки
- Фармацевтика	- Фармацевтична продукція
- Нафта	- Деревне вугілля і кокс
- Електронне обладнання	- Хімічні кінцеві продукти

Продовження Таблиці 2.2.

ЄС експорт	ЄС імпорт
- Літаки, космічні апарати	- Вироби з металу
- Медичне, технічне обладнання	- Транспортні засоби
- Органічні хімічні сполуки	- Невійськові космічні апарати та їх частини
- Пластмаси	

В експорті з України значне місце займають сировинні та продовольчі статті. Ще більш тривожним є відсутність в структурі імпорту виробничого устаткування (крім ядерних реакторів), що свідчить про неможливість модернізації економіки України. Що стосується структури українського експорту, то слід зазначити, що протягом багатьох років його левову частку становить сировинна складова. Основними товарними позиціями нашого експорту є зернові культури, залізорудна сировина та металопродукція. Орієнтованість на вивезення сировинних ресурсів є основним чинником нестабільності експортних позицій України, оскільки сировинні ринки тісно пов'язані зі світовою кон'юнктурою і не є сталими ні за обсягами, ані за цінами.

Натомість, Україна імпортує паливні ресурси, машини та обладнання (16%), а також продукти хімічної промисловості (передусім, фармацевтичні вироби та мінеральні добрива).

У той же час зовнішня торгівля Євросоюзу орієнтована на товари з високим ступенем переробки. Так, за підсумками 9 місяців 2015 року першу позицію в структурі як експорту, так і імпорту займали машини та обладнання – відповідно 42% та 30%. Частка сировинних товарів та енергоносіїв у експорті становила близько 14%, у імпорті – 30%. [

Таблиця 2.3.

Рік	2015	2006
Експорт Україна	58,2 млрд.\$	41млрд.\$
Північна Америка	1,34 (2,3%)	2 (6%)
Азія	19,3 (33%)	15 (37%)
Європа	30 (52%)	20 (49%)
Південна Америка	0,25 (0,43%)	0,3 (0,5%)
Африка	7,15 (12%)	2,76 (6,7%)
Океанія	0,36 (0,063%)	0,42(0,8%)

Таблиця 2.4

Рік	2015	2006
Імпорт Україна	58,3 млрд.\$	48,5 млрд.\$
Північна Америка	2,16 (3,7%)	1,1 (2%)
Азія	12,9 (22%)	15 (26,24%)
Європа	42 (72%)	35 (70%)
Південна Америка	0,51 (0,89%)	0,430 (0,89%)
Африка	0,69 (1,2%)	0,372 (0,77%)
Океанія	0,157 (0,27%)	0,88(0,1%)

Як бачимо з таблиці 2.3 та 2.4., країни Азія та ЄС були справді двома найвагомими регіонами в торгівлі України. І якщо до кризи 2008 року обсяг торгівлі з ними зростав однаковими темпами, то після 2009-го посилювалася співпраця з партнерами на пострадянському просторі. Зокрема, більшими темпами зростав експорт та імпорт товарів, а також експорт послуг до країн цього регіону. Але на момент підписання Угоди про Асоціацію торговельний обіг із ЄС та СНД майже зрівнявся. Вже з 2013 року

помітним стає загострення економічних відносин із Росією. Їх можна розцінювати як превентивний захист російського ринку від зовнішніх конкурентів та спроби вплинути на Україну в її ухваленні рішення щодо євроасоціації. Як бачимо, спад у співпраці з країнами СНД відбувався такими темпами, що їхня вагомість майже зрівнялась із азійським регіоном (22,7 млрд дол. США в 2015 році). Але, відбувається спад і в торгівлі експортно-орієнтованої економіки України з усіма іншими регіонами світу, хоч і не такими темпами, як у торгівлі з СНД. Це означає, що виробники загалом не змогли переорієнтуватися на інші ринки (у т. ч. азійські) і зазнають поразок у конкурентній боротьбі. Саме з такої перспективи слід виходити в оцінці можливого економічного розвитку України в найближчий час

Таблиця 2.5.

Індекс умови торгівлі

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	104,0 17	11,32 9	111,5 1	96,03	102,4 54	106,7 01	94,98 5	94,70 4	91,32 2	83,70 4
Польща	102,2 29	102,6 46	100,7 72	104,1 21	101,7 8	99,32	97,68	98,47	98,54	100,4
США	95,95 4	95,56 2	91,81 2	98,95 3	97,10 8	94,61 3	94,26 4	94,88 7	93,87 5	95,71 4
Чехія	104,5 16	104,6 06	102,9 78	105,8 22	103,6 04	103,2 16	101,9 28	102,3 78	103,3 21	104,3 38

Індекс «умови торгівлі» — відношення експортних цін країни до її імпортних цін. Якщо розглядати випадок, коли країна експортує та імпортує один товар, то умови торгівлі показують, яку кількість товару А отримує країна за кожну одиницю проданого товару В.

Якщо індекс розраховується щодо великої сукупності товарів, то він визначається як співвідношення індексів експортних та імпортних цін. Для цього розраховується індекс експортних цін (в одиницях національної або іншої валюти). Індекс «умови торгівлі» є одним з показників, що

характеризують зміну положення країни в світовій торгівлі. Самі умови торгівлі, в свою чергу, залежать від коливань попиту на світовому та внутрішньому ринках, від змін в умовах виробництва, від ступеня монополізації окремих товарних ринків. Але розмір виграшу, який отримує країна від зовнішньої торгівлі, залежить не тільки від цін, а й від фізичних обсягів експорту та імпорту. Тому не завжди коректно робити висновок про зміну добробуту країни тільки на підставі змін умов торгівлі. Так, якщо зниження цін на продукцію, що експортується, зумовлене підвищенням ефективності її виробництва, то при достатньо еластичному попиті на світовому ринку країна зможе збільшити фізичні обсяги свого експорту та отримати більший виграш, хоча умови торгівлі для неї і погіршилися.

Однак слід брати до уваги і так звану проблему руйнівного зростання, коли розширення експорту призводить до такого погіршення умов торгівлі, що добробут нації знижується. Така ситуація може виникнути для багатьох країн, що розвиваються, в яких можливості економічного піднесення зумовлені розширеннями видобутку та експорту сировини. Оскільки попит на сировину характеризується, як правило, низькою еластичністю, то швидке нарощування експорту призводить до такого падіння світових цін на сировину, яке перебиває позитивний ефект від збільшення експорту. У даному разі збільшення експорту може стати не вигідним.

Таким чином, індекс «умови торгівлі» дає важливу інформацію для оцінки змін у зовнішній торгівлі країн, але використовувати його доцільно тільки в сукупності з даними щодо обсягів торгівлі та причин коливання (зменшення або збільшення) експортних та імпортних цін. Таким чином, умови торгівлі висловлюють співвідношення між експортними цінами і цінами на імпорт і називаються сприятливими для країни, коли ціни експорту є високими щодо цін на імпорт. Коли ціни в країні в відношенні імпорту високі щодо експортних цін, умови торгівлі, очевидно, несприятливими для цієї країни. З даної таблиці 2.5 можна прослідкувати, що умови торгівлі є несприятливими відносно інших країн.

Таблиця 2.6

Показник зовнішньоторговельної квоти

Роки	Зовнішньоторговельна квота (%)
2006	87,8
2007	86,8
2008	94,8
2009	85,2
2010	94,8
2011	104,7
2012	98,6
2013	87,4
2014	96,4

Зовнішньоторговельна квота, що є індикатором інтенсивності міжнародних торговельних зв'язків України, значень, що перевищують 100-відсоткову позначку, сягала у 2000, 2003, 2004 та 2011 рр. Слід відзначити, що відкритою вважається економіка країни, якщо її зовнішньо-торговельна квота перевищує 25 % (табл.2.6). Навіть при стрімкому падінні обсягів зовнішньої торгівлі у 2009 р., що сталося під впливом дії чинників світової фінансово-економічної кризи, індикатор відкритості економіки України залишався практично на докризовому рівні, а в наступні роки знову почав зростати. Значний рівень відкритості економіки, який має Україна нині, з одного боку, свідчить про активну взаємодію зі світовим ринком на засадах міжнародного поділу праці, що стимулює подальший розвиток зовнішньоторговельних зв'язків, зміцнення національної економічної системи на інноваційній основі, формування та ефективність використання конкурентних переваг на міжнародних ринках товарів та послуг. З іншого боку високий рівень відкритості економіки означає її надмірну залежність від зовнішньої торгівлі та чинників, пов'язаних з коливаннями на зовнішніх ринках та тенденціями економічного розвитку торговельних партнерів.

Зокрема, чутливість української економіки до змін у зовнішньому середовищі підтверджується в кризові періоди, коли у визначальній мірі через зовнішньоторговельну сферу екзогенні шоківі процеси поширювалися та мультиплікувалися в національній економіці, дестабілізуючи виробничий сектор, банківську систему та валютний ринок

В цілому економіку країни можна охарактеризувати як занадто відкриту. Це пов'язано з нерозвиненістю внутрішнього ринку та зумовлює високу чутливість динаміки реального ВВП до коливань світової кон'юнктури, обмінних курсів та тенденцій економічного розвитку країн-партнерів.

Одним з основних показників ефективності державної політики в різних сферах, зокрема економічній, що враховуються провідним міжнародними кредиторами та компаніями під час здійснення кредитування та вкладення інвестицій, є місце країни у міжнародних рейтингах, яких існує близько десяти. Україна також є їх учасником, проте високий рівень корупції, бюрократія, неефективне державне управління та використання адміністративних методів в економіці не позиціонують нашу державу як інвестиційно привабливу. 2014 — 2015 рр. були роками надій на зміни, проте істотних зрушень нам досягти так і не вдалося.

Таблиця 2.7.

Економічні труднощі Рейтинги (2015 року)		
1	Японія	2.25
2	Швейцарія	2.10
3	Німеччина	2.05
4	Швеція	1.89
5	США	1.80
6	Південна Корея	1.74
7	Фінляндія	1.74
27	Росія	0.98

31	Україна	0.81
32	Бразилія	0.81
142	Ірак	-1.84
143	Чад	-2.11
144	Судан	-2.69

Індекс економічної складності (Economic Complexity Index), розрахований на основі даних про торгівлю, ми досліджуємо виявлений рівень технологічного розвитку української економіки (табл., 2.7). Ми встановили, що структура українського експорту залишається в основному такою ж, як і 20 років тому, з великою часткою металів, мінералів та сільськогосподарських продуктів, які належать до найменш технологічно розвинутих галузей. Як наслідок, українська економіка відстає від тих економік, яким вдалося спеціалізуватися в розвиненіших галузях. Керівництво держави повинно виявити та усунути перешкоди, які стримують інновації та процес переорієнтування на галузі, що вимагають вищого рівня знань. У 2015 році значну частину українського експорту становили метали, мінеральні ресурси, продукти рослинного походження та продукти харчування, що навіть перевищує частку цих галузей у 1996 році - близько 70%. Очікувано, в середньому ці галузі є одними з найменш складних за показником ЕСІ.

Частка складніших галузей - машинобудування, електрообладнання, хімічна продукція, транспортні засоби - в 2014 році склала 15%, знизившись на 5% в порівнянні 1996 роком. Можна зробити висновок, що з середини 1990-х український експорт не переорієнтувався на більш складні галузі. Ці тенденції не вплинули б погано на позицію країни в рейтингу ЕСІ, якби інші економіки розвивалися так само. Однак багато країн підвищили складність економік і, ймовірно, поліпшили запас виробничих знань і технологій.. Приклад - Румунія і її експортна структура. У 1996 році понад чверть румунського експорту становила текстильна галузь, інша чверть

складалася з металів і мінеральних продуктів. Машини, електричне обладнання та транспортні засоби становили близько 8%.

У 2014 році частка більш складних машин і транспортного устаткування зросла до 45% за рахунок більш відсталих галузей. Це допомогло Румунії піднятися на десять позицій в рейтингу ЕСІ з 2004 року і обійти Україну.

Тепер це одна з 30 найбільш складних економік світу. Схожу історію можна розповісти про експортне структурі Угорщини, Словаччини та Польщі - всі ці країни змінили структуру свого експорту в бік більш розвинених галузей.

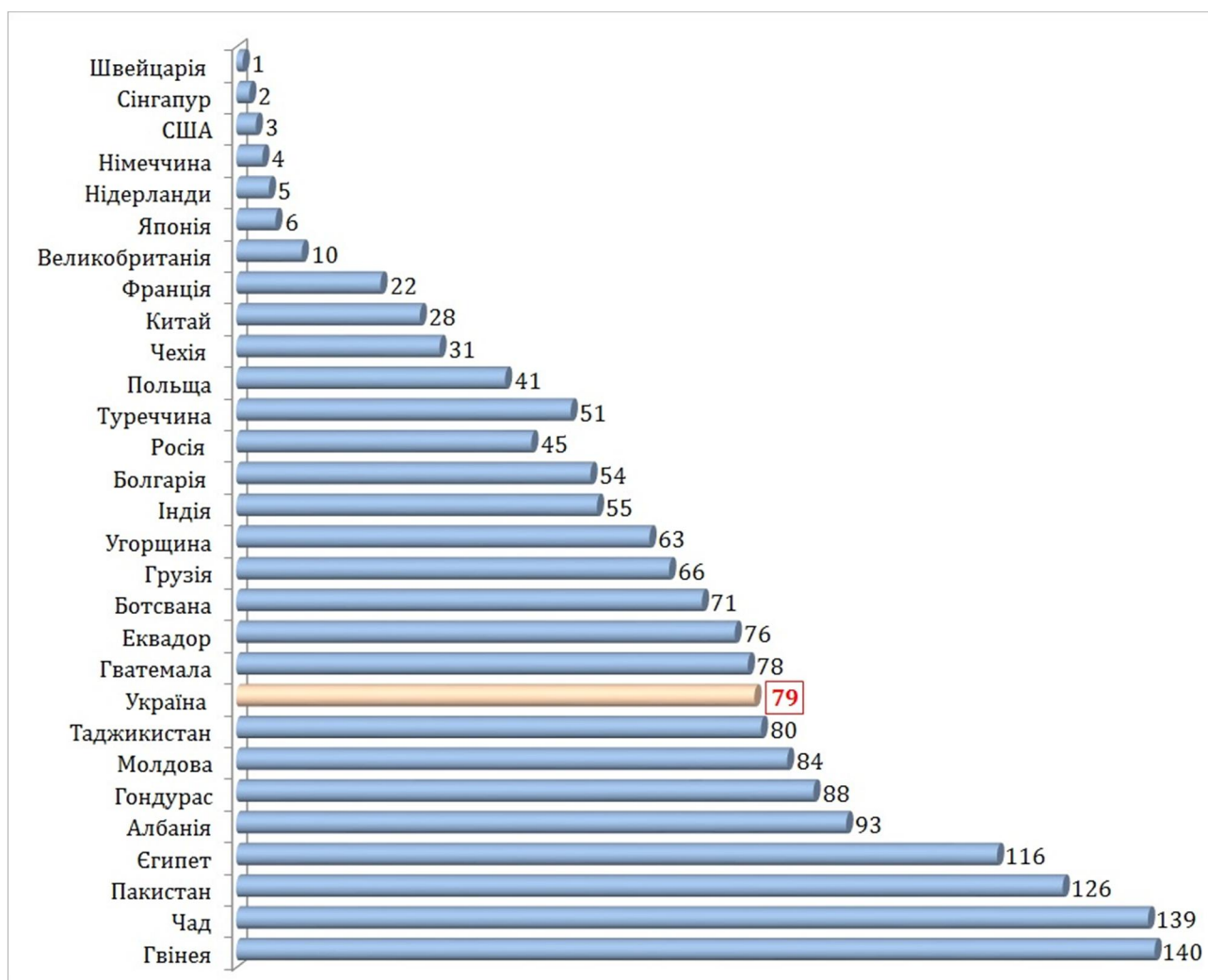

Рис. 2.7 Індекс економічної свободи

Індекс економічної свободи складається американським дослідницьким центром The Heritage Foundation і газетою The Wall Street Journal і відповідно до методології звіт 2015 р. сформовано згідно з даними другої половини 2014р. і першої половини 2015 р. Основними складовими індексу є 10 свобод:

- свобода бізнесу;
- свобода торгівлі;
- податкова свобода;
- свобода від уряду;
- грошова свобода;
- свобода інвестицій;
- фінансова свобода;
- захист прав власності;
- свобода від корупції;
- свобода трудових відносин.

Усі країни поділяються на такі типи, як «вільні», «переважно вільні», «помірно вільні», «переважно невільні», «репресивні».

В Індексі економічної свободи - 2015 за рік позиції нашої держави погіршилися на 7 пунктів. Тепер ми посідаємо 162 місце із 178 країні відповідно до класифікації є країною з репресивною економікою, яка у рейтингу стала сусідом Болівії (163) та Бірми (161) показано на рис 2.7.. Майже за усіма критеріями ситуація у нас погіршилася, окрім свободи від корупції та фінансової свободи. За такими критеріями, як свобода права власності, інвестиційна свобода та свобода державних витрат, Україна є одним з найбільших аутсайдерів.

Глобальний індекс конкурентоспроможності-2015

Індекс складається Всесвітнім економічним форумом для визначення рейтингу країн за показником економічної конкурентоспроможності і містить 114 показників для 140 країн, при цьому враховуються як статистичні дані, так і опитування керівників бізнесу. У цьому індексі Україна посіла 79

місце, що на 3 пункти гірше від попереднього року. Найнижчі рейтинги — за такими показниками, як макроекономічне середовище (134 місце серед 140 країн) насамперед через великий інфляційний стрибок, юридична незалежність (132 місце), втрати бізнесу через загрози тероризму (133), захист міноритарних акціонерів (134), марнотратність державних видатків (134), якість доріг (132), ефективність антимонопольної політики (136), стійкість банків (140 місце). Найкращі позиції — у блоці «Інновації», що відображає високий інноваційний потенціал країни:

- наявність наукових та інженерних кадрів (29 місце),
- якість науково-дослідних закладів (43),
- кількість патентів на винаходи (50).

Це пов'язано з радянським минулим України, зокрема щодо високого попиту на інженерні кадри та велику кількість наукових установ. Проте методологія складання цього індексу, на жаль, не враховує якість та ефективність роботи установ, фахівців і практичну необхідність винаходів. Пов'язаний з інноваційним блоком освітній блок теж є таким, що лідирує, зокрема за здобуттям вищої освіти та професійною підготовкою посідає 34 місце.

2.3. Статистична характеристика головних параметрів впливу міжнародної торгівлі на економічну безпеку держави

Концепція економічної безпеки цінна тим, що дозволяє попереджати негативні деформації в економіці. Порогові значення економічних показників відіграють у цьому вирішальну роль.

Першим за вагомістю показником зовнішньоторговельної безпеки варто вважати коефіцієнт покриття експортом імпорту. Починаючи із 2006 р. цей коефіцієнт набув негативного значення та постійно погіршувався (таблиця 2.8.). У 2008 р. відхилення від нормативного значення (1) становило 19,2%, що є катастрофічним для економіки країни. Далі ситуація трохи вирівнялась і зараз знову наближається до цього рівня.

Таблиця 2.8.

Стан безпеки за показником коефіцієнту покриття експорту-імпортом

Рік	Стан безпеки
2006	Критичний
2007	Критичний
2008	Критичний
2009	Передкризовий
2010	Критичний
2011	Критичний
2012	Критичний
2013	Критичний
2014	Передкризовий
2015	Передкризовий

Довготривале від'ємне значення зовнішньої торгівлі держави несе в собі багато загроз, головна з яких – пошук і забезпечення зовнішніх ресурсів для вирівнювання платіжного балансу, що в основному здійснюється за рахунок зовнішніх запозичень. Як наслідок, загострюється інша зовнішня загроза економічній системі країни – високий валовий та державний борг.

Поточна економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни (таблиця 2.9.).

Таблиця 2.9.

Показники зовнішньоекономічної безпеки країни та їх порогові значення

Рік	Обсяг номінального ВВП, млн. дол. США	Валовий зовнішній борг, млн. дол. США	Валовий зовнішній борг / ВВП	Стан безпеки
2006	107,8	54,5	51%	Нормальний
2007	142,7	80,0	56%	Нормальний
2008	179,4	101,7	57%	Нормальний

2009	117,2	103,4	88%	Критичний
2010	136,4	117,3	86%	Критичний
2011	165,2	126,2	76%	Передкризовий
2012	176,3	135,1	77%	Передкризовий
2013	182,0	142,1	78%	Передкризовий
2014	130,9	126,3	96%	Критичний
2015	99,1	98,9	103%	Критичний

Висока динаміка росту зовнішнього боргу спостерігалась починаючи із 2006 р. і продовжується зараз. В період активного економічного зростання України збільшення боргу компенсувалось ростом економіки, і відношення зовнішнього боргу до ВВП країни коливалось в межах 46-56%. Вже з 2009 р., коли відбулось падіння ВВП на 15%, а зовнішній борг продовжив зростання, це співвідношення набуло загрозливого характеру (таблиця 2.10.).

Таблиця 2.10.

Відкритість економіки: експортна та імпортна залежність

Рік	Відкритість економіки, %	Експортна квота, %	Стан безпеки	Імпортна залежність, %	Стан безпеки
2006	96,1	46,6	Передкризовий	49,5	Передкризовий
2007	95,4	44,8	Передкризовий	50,6	Критичний
2008	102,1	47,1	Передкризовий	55,0	Критичний
2009	94,4	46,3	Передкризовий	48,0	Передкризовий
2010	103,2	50,2	Критичний	53,0	Критичний
2011	112,94	53,8	Критичний	59,2	Критичний

2012	109,43	50,9	Критичний	59,3	Критичний
2013	103,61	46,9	Перед кризовий	55,4	Критичний
2014	102,39	49,2	Перед кризовий	53,2	Критичний
2015	107,53	52,8	Критичний	54,8	Критичний

Від'ємний торгівельний баланс призводить до проблеми збалансування платіжного балансу. Вирівняти платіжний баланс можна за рахунок додатного притоку інвестиційного та боргового капіталу. На практиці використовується поняття широкого базового балансу, який включає в себе сальдо поточного рахунку та прямих іноземних інвестицій. Додатне значення цього показника є свідченням того, що валютні надходження за найбільш стійкими статтями платіжного балансу (експорт і ПП) перевищують потреби у фінансуванні обсягів імпорту. Прямі іноземні інвестиції важливі не лише з точки зору розподілу світового капіталу, а й для розвитку економіки країни у відповідності із світовими тенденціями та з використанням передових технологій. Інвестиційну привабливість економіки для іноземного капіталу можна виміряти шляхом співставлення обсягу прямих іноземних інвестицій до ВВП країни. Дані таблиці 2.10. показують, що комплексний показник зовнішньоекономічної безпеки має критичне значення. Впродовж 2003-2009 рр., стан безпеки характеризувався передкризовим станом із загостренням одних або інших загроз. Криза 2008-2009 рр. дещо послабила силу впливу деяких загроз та посилила вплив інших загроз, проте загалом не змінила тенденції до зниження рівня стану зовнішньоекономічної безпеки України. Наслідки відхилень негативно впливають на теперішній стан та подальший розвиток економіки країни, тому потребують ефективних управлінських дій з боку державних органів. Поняття управління зовнішньоекономічною безпекою охоплює такі елементи:

- визначення загроз, вибір критеріїв та показників їх виміру;
- розрахунок порогових значень та відхилень, виявлення потенційно можливих наслідків відхилень, дослідження;
- прийняття ефективних заходів протидії цим загрозам.

Підсумки 2015 року стали свідками існування низхідної динаміки переважної більшості макроекономічних показників.

Ідея про масштаби інфляції може ґрунтуватися на даних дефлятора ВВП, який показує відношення загального набору цін споживчих і інвестиційних товарів і послуг в поточному році на загальну вартість того ж кошика товарів і послуги в базовому році. За даними Державної служби статистики України дефлятор ВВП за третій квартал 2015 був відзначений на рівні 37,8%, в той час як інфляція в Україні в 2015 році збільшилася до 43,3% [8] і досягла свого максимум за останні 20 років (таблиця 2.11.). Ці оцінки відображають реальність, з якою стикаються жителі країни. Ціни на багато груп товарів, особливо імпортні, виросли в два і більше разів. Крім того, інфляція не тільки грошова за своєю природою через девальвацію гривні, але і з інших сторін, як наприклад, підвищення тарифів на комунальні послуги, які будуть продовжені [9].

Таблиця 2.11.

Зрушення основних показників соціально-економічного розвитку України 2015 року порівняно з аналогічним періодом в 2014 році

Індекс	Збільшення/Зменшення	Розходження (%)
- Валовий внутрішній продукт (всього три чверті)	Збільшення	+0,1%
- Індекс промислового виробництва	Зменшення	- на 13,4%
- Сільськогосподарський виробничий індекс	Зменшення	-4,8%
- Індекс будівельної		-14,9%

продукції		
- Експорт товарів	Зменшення	-30,9%
- Імпорт товарів		-31,2%
- Реальна заробітна плата	Зменшення	-20,2%
- Індекс споживчих цін	Збільшення	+ 43,3%
- Індекс цін виробників промислового виробництва		+ 36%

При аналізі соціально-економічного розвитку України, неможливо не згадати роздрібною торгівлі, як важливий фактор стійкого економічного зростання країни в цілому. Її масштаби, структура і динаміка не тільки діють в якості одного з основних характеристик внутрішньої торгівлі та індикатором необхідності змінити, але також дозволяють оцінити ефективність застосування планованих заходів щодо стабілізації економічних процесів. Характерною особливістю динаміки роздрібного товарообігу вітчизняних підприємств (таблиця 2.12) є збільшення його обсягу в період 2010-2015 років, але якщо взяти до уваги темпи зростання цього показника в порівнянних цінах, ми бачимо тенденцію, починаючи в 2014 році, його зменшення. Це вказує про значні інфляційні процеси в країні.

Таблиця 2.12.

Динаміка роздрібного товарообороту

Рік	Загальна сума (млн.грн)	Темпи зростання обороту роздрібною торгівлі (в в постійних цінах),%
2010	274599,6 107,8	107,8
2011	346497,9	113,7
2012	404862,6	113,7
2013	429242,3	105,6
2014	437175,0	90,4
2015	477966,6	79,0

У 2014 році відбулося значне прискорення спаду промислового виробництва, який за підсумками року склав 10,2%. Всі основні види сукупної діяльності галузі показали негативну динаміку: зниження обсягів виробництва в гірничодобувній промисловості і розробки кар'єрів склала 13,7%, переробній промисловості - на 9,3%, поставки електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря - 6,6%. Ця тенденція була в значній мірі викликана падінням виробництва в Донецькій і Луганській областях (31,5% і 42% відповідно в 2014 році). Падіння обсягів виробництва в цьому році також пояснюється зниженням попиту, яке було викликано зниженням купівельної спроможності населення. Швидка інфляція на тлі швидкої девальвації гривні серйозно підірвала доходи населення, відповідно, потрапила в роздрібну торгівлю, інвестиції домашніх господарств, які не можуть вплинути на макроекономічні показники, зокрема, подальше скорочення кількості виробництва [11]. Фінансовий сектор в Україні сильно постраждав від поєднання політичної безпеки, а також тиску валютних курсів з початку 2014 року банківська система, яка представляє понад 95 відсотків фінансових активів, має структурні недоліки.

Тому аналіз ситуації, що складається в Україні дозволяє зробити наступні висновки: в Україні економічна криза розгортається, що в значній мірі спровоковано і супроводжується політичною кризою і неефективним управлінням. Свідченням цього є скорочення основних соціально-економічних показників, що призвело до зіпсованості якості життя простих громадян. Основними причинами поглиблення кризи є:

- Підвищення рівня інфляції (яка в 20 років досяг свого максимуму);
- Високий рівень знецінення валюти;
- Продовження політичної кризи в нашій країні через протистояння гілок влади;
- Неефективність реформ;
- Корупція;
- Тіньова економіка (за оцінками експертів - 50% від ВВП);

- Збільшення бюджетного дефіциту і державного боргу;
- Нестабільна динаміка експорту.

Ці фактори призводять до таких наслідків:

- Значне збільшення числа людей, що живуть за межею бідності;
- Збільшення трудової міграції;
- Підвищення темпів інфляції в нашій країні призведе до зростання цін на споживчі товари;
- Підвищення рівня безробіття веде до збільшення розшарування суспільства

В даний час уряд збільшує податки або нижчі державні витрати, з тим, щоб провести фіскальні скорочення. Це буде понижувати, реальний обсяг виробництва. Слід зазначити, що введення європейських правил для регулювання економіки України призведе до умов, коли деякі сектори страждають, особливо сільське господарство, промисловість та інші.

Субсидії, які, наприклад, в даний час отримують європейські фермери навряд чи будуть надаватися в тій же кількості для українських фермерів, чия продукція може бути ніколи не допущені на ринки ЄС, а обсяг виробництва фермерів в Україні буде примусово зменшена без адекватної компенсації [14 С. 53]. Для стабілізації економіки уряд не повинен знищити державний сектор, але комерціалізувати свою діяльність, посилити її функціонування в якості рівноправного партнера ринкових відносин. Основною метою фінансово-економічної політики на даному етапі є забезпечення сталого зростання валового внутрішнього продукту. В першу чергу це стосується промисловості, яка має значний потенціал для суттєвого збільшення конкурентоспроможної продукції. В умовах нестабільної економіки питання визначення впливу вітчизняних підприємств, які функціонують, як структурний підрозділ економіки, на кінцевих результатах їх діяльності в даний час стає особливо важливим. В даний час українська промислова діяльність в основному зосереджена на здійсненні жорсткої економії, яка є ефективним засобом виживання в умовах кризи тільки в короткостроковій

перспективі. Причини, які призвели до розвитку цієї ситуації багато: відсутність фінансування фундаментальних і прикладних наук, відсутність коштів для науково-технічного розвитку підприємств, хронічне поглиблення фінансової кризи. Крім того, ситуація ускладнюється тим фактом, що в даний час лише кілька великих, ефективно функціонуючих підприємств.

Міжнародний досвід показує, що існує два способи для швидкого зростання економіки за рахунок іноземного капіталу: залучення іноземних інвестицій або стимулювати грошові перекази мігрантів. Одним з напрямків реалізації цієї мети є зміцнення гривні і легалізації економіки. Для цього існує необхідність активно працювати, щоб зменшити частку «тіньових» трансфертів і збільшити їх кількість за рахунок фінансової і банківської системи. Це дозволить зробити позитивний вплив на зростання ВВП [5].

Висновок до другого розділу:

Одним важливим завданням інтеграції України в міжнародну торгівлю є забезпечення високого рівня економічної безпеки. Але проаналізувавши дані, спостерігається картина не дуже позитивна для нашої держави на світовому ринку. Хоча розвиток торгівельної сфери відбувається динамічно, та система ведення торгівлі є недосконалою і не придатною для виходу на великі ринки. Через складні політично-економічні умови, які постали перед Україною зараз – постали проблеми, які накопичувались протягом довгого часу, безпосередньо пов'язані з економічною безпекою.

Україна продовжує займати місце на глобальному ринку на позиціях – нижче-середнього. Сировинна орієнтація України є безперспективною, тому що ціни на необроблену продукцію, значно нижчі чим на готову. Для покращення стану України потрібно оптимізувати структуру експорту та імпорту (щоб експорт перевищував імпорт, не через зменшення торгівлі), а також отримання максимальних вигод від співпраці з міжнародними об'єднаннями.

Українська економіка є занадто відкритою, і це не лише не сприяє зростанню економіки та підвищенню конкурентоспроможності, а безпосередньо є економічною загрозою.

Провівши аналіз індикаторів, можна зробити висновок, що рівень економічної безпеки перебуває у зоні небезпечного стану.

Розділ 3. Детермінанти впливу міжнародної торгівлі на економічну безпеку України

3.1. Визначення основних чинників впливу на міжнародну торгівлю

Міжнародна торгівля є обміном капіталом, товарами, і послугами через міжнародні кордони або території, які можуть бути пов'язані з діяльністю уряду і приватних осіб. Торгівля у всьому світі дає споживачам і країнам можливість піддаватися впливу нових ринків і продуктів. Майже кожен вид продукту можна знайти на міжнародному **ринку**: продукти харчування, одяг, запчастини, масла, ювелірні вироби, вино, акції, валюти і води. також торгують і послугами: туризм, банківська справа, консалтинг і транспорт. Продукт, який продається на світовому ринку є експорт, і продукт, який купується з світового ринку є імпорт. Імпорт і експорт враховуються в поточному рахунку країни в платіжному балансі. Різні економічні теорії використовують фундаментальні економічні чинники, щоб пояснити, чому країни торгують і як структури торгівлі розвиватися.

У теорії Девіда Рікардо, наприклад, технологічні відмінності між країнами визначають порівняльні переваги. У моделі Хекшера-Оліна, відносна забезпеченість факторами (праця, капітал і природні ресурси). Нова теорія торгівлі прогнозує, що країни з більш розвиненою економікою - в результаті зростання доходів і обдарованості - буде розвивати експорт тих товарів, споживання якого постережуться у відносно великих кількостях на внутрішньому ринку. Також є ефект і зворотного зв'язку від торгівлі, який, в свою чергу, впливає на фундаментальні економічні чинники. Торгівля може призвести до технологічних переливів, наприклад, дозволяючи країнам з меншим технологічним досвідом, придбати необхідне ноу-хау. Участь в торгівлі може також сприяти зміцненню політичних і економічних інститутів. Також є і певні чинники, які впливають на міжнародну і здатні змінити загальний характер торгівлі: роль, яку окремі країни грають в міжнародній торгівлі, як вони торгують і тим, що торгують, з ким і чому.

Є цілий ряд різних економічних чинників, які прямо чи побічно впливають на міжнародну торгівлю, розглянемо деякі з класифікацій (рис.3.1.):

Рис.3.1. Класифікація чинників впливу на міжнародну торгівлю

1. Демографічний чинник

Населення світу, як очікується, досягне 8,3 млрд до 2030 року і 9,3 млрд до 2050 року. Більша частина цього приросту матиме місце в країнах, що розвиваються, які знаходяться на ранніх стадіях їх демографічного переходу і в яких значне збільшення молодого працездатного віку населення обох статей. В інших країнах, що розвиваються і в найбільш розвинених країнах, демографічний перехід вже в найбільш просунутій стадії. Рівень народжуваності низький, що призводить до старіння населення і в умовах скорочення робочої сили. У деяких з цих країн, імміграція, ймовірно, буде основним джерелом зростання населення в майбутньому. Крім того, утворення і урбанізація просуваються всюди в світі.

1.1 Демографічний перехід і старіння

Світ переживає драматичні зміни в розмірі та складі його населення. Розвинені економіки почали демографічний перехід в 19-м столітті. У більшості країн, що розвиваються, перехід відставав майже на сторіччя.

Одним з найбільш драматичних наслідків демографічного переходу є зрушення в розподілі за віком населення на більш пізніх етапах переходу. Країни з проміжними коефіцієнтами народжуваності, таких як Сполучені Штати, буде легше впоратися з цими проблемами, ніж країни з низьким рівнем народжуваності та прискореним старінням, таких як Японія. Є, навпаки, країни, де демографічні тенденції представляють величезні можливості, особливо в Індії, країни Близького Сходу. Як стверджував *The Economist* (2014 рік), якщо вони можуть поліпшити свої державні інститути, зберегти свою економічну політику і більше інвестувати в освіту, як це мало місце в Східній Азії, то Африка, Близький Схід і Індія могла б стати найшвидшим у процвітанні частинами світової економіки протягом десятиліття або близько того. Коротше кажучи, демографічні зміни впливатимуть на торгівлю як за рахунок їх впливу на порівняльні переваги і структури попиту. Можна було б очікувати від країн з коефіцієнтами високий рівень залежності і зростанням похилого віку, щоб перейти від того, нетто-експортерами для чистих імпортерів капіталомістких товарів або випробувати розмивання їх порівняльних переваг в трудомістких промислових товарів.

Старіння також може бути пов'язано з відносним збільшенням попиту на товари і послуги, які споживає літня група населення. Поява глобального середнього класу також матиме вплив на склад світового попиту. Зростання числа щодо багатих споживачів в країнах з економікою, що розвивається і країн, що розвиваються, відкриє нові можливості для бізнесу та розширення торгівлі.

1.2 Зміни в складі робочої сили

Дві інші помітних подій робочої сили, як пов'язані з демографічним переходом, які можуть вплинути торгові потоки:

- висхідна частка освічених працівників ;
- більш активної участі жінок у робочій силі впливають на порівняльних переваги. Зокрема, більш освічена робоча сила збільшує вміст кваліфікації і

витонченість експорту, який є важливим джерелом зростання для ряду країн, що розвиваються, особливо в Східній Азії. Хотілося б сподіватися, що інші країни, що розвиваються, особливо в Африці, також зможуть скористатися пов'язані з торгівлею вигодами від збільшення освіти в майбутньому. Участь в робочій силі жінок тісно пов'язане з падінням темпів народжуваності і збільшення тривалості життя та зі збільшенням можливостей в галузі освіти.

1.3 Міграція

Останні моделі міграції характеризувалися значним збільшенням міграції кваліфікованої робочої сили. Це впливає на інновації в приймаючій країні, так і на формування людського капіталу в країні походження, причому міграція кваліфікованої робочої сили може бути вигідно для обох сторін. Традиційні торговельні моделі передбачають, що міграція і торгівля є заміною. Внутрішня міграція, і, зокрема, урбанізація, також може мати вплив на торгівлю. Останні теорії передбачають, що географічна концентрація фактора виробництва в країні може призвести до порівняльних переваг на користь, яка використовує його інтенсивно.

Нарешті, агломерація може побічно впливати на торгівлю через вплив на показники продуктивності; вдосконалення управління режимами трудової міграції, щоб допомогти вирішувати проблеми нестачі робочої сили; і розвитку фінансово стійких систем соціального захисту. Підвищення рівня охоплення освіти і якості системи освіти дозволить поліпшити інтеграцію країн в глобальні ланцюжки поставок і збільшити складність їх експорту .

Коротше кажучи, відносини між демографією і торгівлею носить комплексний характер. багато теоретичні та емпіричні змінні, обговорювані в даному розділі, показують, що більш важко передбачити вплив на торгівлю цих тенденцій.

2. Технологічні чинники:

Відмінності між країнами є важливим фактором, що визначає рівень доходів і торгівлі. Емпіричні дослідження показали, що накопичення фізичного і людського капіталу може лише частково пояснити різні рівні доходів між

країнами та різними формами торгівлі. Технологія визначається як інформація або знання, необхідні для виробництва. Технологічний прогрес, безсумнівно, є основним чинником, що пояснює швидке зростання доходів в 19-м і 20-м століттях. Технологічний прогрес буде основним фактором в поясненні майбутніх моделей торгівлі і зростання. Технологічний рівень тієї чи іншої країни визначається не тільки внутрішніми інноваціями, а й поширення технології з-за кордону.

Як технології впливають на торгівлю?

Формуючи порівняльні переваги економічної теорії технологічні погляди виокремлюють як фактор, що визначає закономірності торгівлі. Згідно традиційної теорії, торгівля відбувається тому, що країни різні, і одною з цих відмінностей є технологія. При формуванні порівняльних переваг, технологічні відмінності між країнами сприяють формуванню моделі торгівлі. У простій моделі, країна експортує товар, який є відносно більш ефективним у виробництві, ніж у її торгового партнера з найменшими витратами можливостей. До недавнього часу теорія торгівлі ігнорувала відмінності між фірмами, а також торгові моделі передбачається, що всі фірми в країні поділяють ту ж технологію. Проте, ці традиційні моделі не змогли пояснити докази того, що не всі фірми експортують, а фірми-експортери мають тенденцію бути більшими і більш продуктивнішими, чому не експортують фірм.

Як торгівля впливає на технічний прогрес?

Торгівля впливає на стимул фірм до інновацій, через його вплив на розмір ринку, а також через його вплив на конкуренцію, передачу технологій. Фірми витрачають значні кошти на дослідження і розробки, щоб збільшити прибуток аби йти в ногу з конкуренцією з боку інших інноваційних фірм. Торгівля також збільшує конкуренцію. З одного боку, за рахунок зниження монополії пов'язане з інноваціями. З іншого боку, більш суворі конкуренція може дати фірмам більший стимул до інновацій, тому що якщо конкурент має більше технічний потенціал, то конкуруючі фірми можуть втратити

частку ринку, втрати досвід і, можливо, будуть змушені піти з ринку. Торгівля також формує організаційну структуру, яка в свою чергу формує економічні стимули фірм. Крім того, міжнародна торгівля забезпечує канал зв'язку, який заохочує прикордонне вивчення методів виробництва, проектування виробничих та ринкових умов. За допомогою експорту, фірми також взаємодіють з іноземними замовниками. Ці клієнти також можуть вимагати більш високих стандартів якості, ніж вітчизняні клієнти, в той же час надаючи інформацію про те, як задовольнити ці високі стандарти. Таким чином, експорт стає каналом для передачі технології для "навчання-експортерам".

3. Інвестиційний чинник

Накопичення фізичного капіталу може вплинути на характер міжнародної торгівлі різними способами. Збільшення обсягу інвестицій громадської інфраструктури може сприяти участі країни в світових ринках, наприклад, скорочення торгових витрат і, отже, збільшення пропускної здатності поставок. Тому такі інвестиції у фізичний капітал можуть привести до появи "нових гравців" в міжнародній торгівлі. Інвестиції в будівництво доріг, портів та інших об'єктів транспортної інфраструктури також можуть посилити регіональну торгівлю, а інвестиції в інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Згодом, в залежності від темпів зростання, накопичення капіталу по відношенню до темпів зростання робочої сили, це можливо для інвестицій в інфраструктуру і не пов'язаних з інфраструктурою фізичного капіталу, щоб змінити порівняльні переваги країни, вже широко беруть участь в міжнародній торгівлі. В економіці, де фактори виробництва, такі як капітал, не можуть переміщатися між країнами, інвестиції повинні фінансуватися за рахунок внутрішніх ресурсів. Національний дохід бухгалтерського обліку показує, що країна, яка не приносить досить заощадження, щоб фінансувати свої власні інвестиції повинні залучити надлишки іноземних заощаджень у вигляді припливу капіталу. Така країна є нетто-позичальником від світу. З іншого боку, країна інвестує за кордоном,

коли його внутрішні заощадження більш ніж достатні для фінансування внутрішніх інвестицій. Країна посилаючи свої заощадження надлишків за кордоном у вигляді прямих іноземних інвестицій (ПІІ) або інвестиції в іноземні акції, облігації або нерухомість. Цей потік надлишкових заощаджень згадується як відтік капіталу, що робить країну нетто-кредитором решти світу. Отже, потоки іноземного капіталу є основним джерелом фінансування, щоб заповнити пробіл між інвестиціями та внутрішніми заощадженнями. Це включає в себе прямі іноземні інвестиції, портфельні інвестиції та банківське кредитування з-за кордону. Інші потоки зовнішніх ресурсів, таких як іноземної допомоги в цілях розвитку (ОПР) і грошових переказів від мігрантів також відіграють певну роль. Потоки капіталу з-за кордону можуть також впливати на торгівлю іншими способами, ніж через їх вплив на внутрішні інвестиції. ПІІ, наприклад, може призвести до торгівлі проміжними товарами шляхом полегшення глобальних ланцюжків постачань. Він може також впливати на порівняльні переваги країни шляхом стимулювання передачі технологій. інвестиційного портфеля і банківського кредитування відносини між країнами можуть зміцнити торговельні потоки за рахунок зниження інформаційної асиметрії між експортерами та імпортерами. Зовнішні потоки ресурсів, в більш загальному плані, може вплинути на експорт країни, впливаючи на його обмінний курс. Реформи в банківському секторі необхідно заохочувати фінансові інститути рухатися в напрямку обґрунтованих методологій оцінки кредитного. Варто відзначити, що зовнішні потоки ресурсів з-за кордону впливають на характер торгівлі не тільки за рахунок їх впливу на внутрішні інвестиції, а й безпосередньо. Аналогічним чином, потоки ПІІ компоненту торгівлі шляхом сприяння глобальних ланцюжків постачань - збільшення експорту проміжних продуктів і послуг з країни і ті з кінцевого товару від приймаючої країни. Крім того, експорт з приймаючої країни на ринки третіх країн може збільшитися. потоки ПІІ можуть також вплинути на порівняльні переваги країн, що розвиваються шляхом сприяння передачі технологій в різних

країнах. Китай є прикладом такої технології модернізації. Насправді, в тій мірі, інвестицій і торгівлі взаємно доповнюють один одного, міжнародна система інвестиційних правил може збільшити приплив іноземних інвестицій шляхом сприяння передбачуваності і безпеки доступу для іноземних інвесторів. Так може двосторонні або регіональні угоди, які все частіше використовуються для регулювання міжнародних інвестицій.

4. Енергія і інші природні ресурси

Як праця і капітал, природні ресурси є чинниками виробництва, які служать в якості вхідних сигналів у виробництві товарів і послуг. Хоча існує широкий спектр природних ресурсів, які можна було б обговорити, акцент тут буде зроблений на енергію і, в обмеженій мірі, на суші і на воді, які є природними ресурсами, як правило, включені в сукупних виробничих функцій.

- Нерівномірний географічний розподіл природних ресурсів

Концентрація в забезпеченості природними ресурсами дає ринкову владу для деяких країн-постачальників, також такі країни можуть використовувати монопольну владу, щоб переслідувати свої міжнародні інтереси;

- Зміни в природних ресурсах

Світова економіка характеризується групою чистих промислово розвинених країн-імпортерів нафти, які поглинають значну частку світового виробництва, з одного боку, і групою чистих країн-експортерів нафти, з іншого боку. Зміни цін на нафту є значно залежними від умов торгівлі. Ще одна характерна риса глобальних енергетичних ринків є волатильність цін. Грунтуючись на цьому, волатильність цін має тенденцію групуватися в певні моменти часу;

- Вичерпність природних ресурсів і роль інновацій;

- Екологічні витрати.

Іноді, процес видобутку природних ресурсів або їх споживання може мати екологічні витрати. В результаті, багато країн зробили кроки, іноді в односторонньому порядку, а іноді і з іншими, щоб пом'якшити негативні наслідки використання викопного палива.

Також існує така класифікація факторів:

1. Географічне положення. Положення у середніх широтах помірною клімату, прибережні райони, зручні умови транспортування - добре для розвитку міжнародної торгівлі. Клімат холодний, гірські блоки - несприятливі для розвитку міжнародної торгівлі;
2. Природні ресурси. Країни багаті на природні ресурси безпосередньо впливають на міжнародну торгівлю країни в первинних продуктах;
3. Рівень економічного розвитку. Рівень економічного розвитку може безпосередньо впливати на структуру зовнішньої торгівлі товарної країни і її положення в міжнародній торгівлі. Наприклад, для Сполучених Штатів, Японії та Європейського союзу є високий економічний розвиток, тому на їх обсяг імпорту та експорту припадає половина світу, а населення країни становить лише близько 1/7 світу. Країни, що розвиваються мають відсталу економіку, зовнішня торгівля є відносно менше;
4. Політичні фактори. Політичні відносини в світі, політика країни також впливає на міжнародну торгівлю. Досить гарно проглядається вплив даного чинника в Україні;
5. Вплив інфляції: Якщо підвищується рівень інфляції, рахунок їх поточних операцій, як очікується, зменшиться. Споживачі і корпорації в цій країні, швидше за все, будуть купувати товари з-за кордону, в той час як експорт країни в інші країни буде знижуватися;
6. Вплив національного доходу;
7. Вплив політики уряду. Уряд країни може зробити істотний вплив на торговий баланс країни через політику щодо субсидування експортерів, обмежень на імпорт або відсутність примусу по боротьбі з піратством;
8. Субсидії для експортерів: Деякі уряди пропонують субсидії своїм вітчизняним фірмам, з тим щоб ці фірми виробляли продукцію за нижчою ціною, ніж їх глобальних конкурентів. Таким чином, попит на експорт, вироблених цими фірмами вище в результаті субсидій.
9. Обмеження на імпорт:

Якщо уряд країни запроваджує податок на імпортовані товари (часто званий тарифу), ціни на іноземні товари збільшені.

Рис.3.2. Фактори збільшення міжнародної торгівлі

3.2. Розробка пропозицій для зміцнення економічної безпеки України через призму оптимального ведення міжнародної торгівлі

Щоб надати пропозиції потрібно дослідити дії українського уряду:

- Україна є одним з найбільших і найбільш густонаселених країн Європи, наділена найбільш родючими в світі ґрунтами, які допомагають зробити країну важливим сільськогосподарським виробником і великим експортером

сільськогосподарської продукції, зокрема, зернових і олійних культур. Україна також виробляє широкий асортимент промислових товарів, в основному, сировинний спадок від її індустріалізації Радянським Союзом. Обсяг промислового виробництва поступово переходить від важкої до легкої промисловості і продуктів харчування, в той час як Україна зберегла свої значні авіаційній та аерокосмічній галузі.

- Україна постраждала від світової фінансової кризи, яка почалася в 2008 році. І сильне економічне піднесення в 2010-11 було згодом затьмарене політичною нестабільністю, спочатку події в Криму, а потім з подальшим серйозним економічним спадом та спалахом конфлікту в Східній Україні. Реальний ВВП скоротився майже на 7% в 2014 році і ще 16% в 2015. Конфлікт і виведення капіталу деяких іноземних інвесторів, зниження іноземних прямих інвестицій, які впали більш ніж США \$ 8 мільярдів в 2012 році до \$ 410 млн доларів США в 2014 році. Наслідки від грошових переказів українців, які проживають за кордоном були менш вираженими, хоча помітними. Зменшення резервів іноземної валюти і постійний знижувальний тиск на величину національної валюти (гривня), призвело до низки заходів лібералізації на початку 2015 року

- Поточний ВВП на душу населення в 2015 році було менше ніж \$ 1000, одна чверть від рівня 2013 року, проте, деякі ознаки стабілізації економіки з'явилися в 2015 році в Україні почали проводити реформи, які підтримуються новою програмою МВФ.

- Всі тарифні позиції України пов'язані. Проста середня оцінка ставки становить 6,1%; 10,8% для сільськогосподарської продукції в порівнянні з 4,9% для обробної промисловості. діючі ставки НБН України були трохи нижче пов'язаних рівнів на 9,6% (сільське господарство) і 3,6% (промислові товари) в 2015 році за винятком пива, вина і деяких тютюнових виробів, імпорتنі мита стягуються за адвалорними ставками. У сільському господарстві, ставки НБН адвалорні не перевищує 20% на будь-який елемент, крім цукру (50%) і соняшникової олії (30%). імпорт сирови

тростинний цукор регулюється за допомогою тарифної квоти НБН на 267,800 тонн на рік.

- Акцизи стягуються з пива, вина і міцних алкогольних напоїв; тютюну і тютюнових виробів; нафтових продуктів, денатурований спирт і біоизельне паливо; автомобілі; і електрику. Ціни будуть переглянуті щорічно. Україна ввела електронну систему адміністрування ПДВ 1 липня 2015 року податок на додану вартість нараховується на вітчизняних та імпортованих товарів і послуги за загальною ставкою 20%, а з 1 січня 2014 року, знижена ставка (7%) на ліки зареєстровані в Україні, предмети медичного призначення, а також обладнання для проведення клінічних випробувань. Експорт, міжнародних транспортних послуг, технічне обслуговування повітряних суден, що літають міжнародних маршрутах, а також витратні матеріали для моря - за нульовою ставкою. Інші види діяльності, які не обкладаються ПДВ включають в себе банківська справа, страхування і перестраховування, послуги з управління активами і лотерей. Спеціальні і досить складні режими ПДВ, відносяться до сільського господарства, лісового господарства, рибальства і де оцінюється ПДВ на виході вітчизняних виробників сировини. Проте, отримані суми не перераховуються в казну, а накопичені в спеціальні рахунки, які виробники можуть використовувати для фінансування інвестиційних товарів, матеріали або послуги. «Накопичення ПДВ» режим на сьогоднішній день найважливішою схеми підтримки України для сільського господарства.

- Уряд застосовує різні заходи, такі як експортні квоти та експортні мита. Але наразі частота заходів оподаткування переважає підтримку і захист, що може спотворити сільське господарство шляхом зниження стимулів для виробництва.

- Державні гарантії, пільгові кредити, пряме фінансування і акціонерний капітал також використовуються в енергетичному секторі, щоб стимулювати будівництво або реконструкцію електростанцій, потужність ліній електропередачі, а також підвищити надійність електропостачання.

Статутний капітал "Нафтогаз України" було піднято майже на 100 млрд з 2010 по 2015 для покриття збитки від продажу імпортного природного газу до споживачів, тобто населення в цілому і теплоцентралі. Ціни на газ, що стягуються населенню були збільшені на 285% в середньому в квітні 2015 і ще 67% в травні 2015 року, незважаючи на повне відшкодування витрат на газ і тарифи на опалення не запрограмовані до квітня 2017 року.

- У рамках умов щодо вступу в СОТ, Україна прагне знизити свої експортні мита на живу велику рогату худобу, насіння олійних культур, сирі шкури та шкіри, а також металобрухту.

- Україна уклала угоди про вільну торгівлю з ЄАВТ, колишня югославська Республіка Македонія, Чорногорії та Канаді.

- Що стосується Європейського союзу, відносини, засновані на Угоді про партнерство та співробітництво (1998) зробили крок далі з запуском переговорів щодо укладення угоди про асоціацію, в тому числі поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA), в 2007 році Тимчасове застосування частини Угоди про асоціацію почалися 1 листопада 2014 року з подальшим повним заяви 1 січня 2016 року Україна і ЄС домовилися про створення зони вільної торгівлі протягом періоду максимум 10 років. Імпорتنі мита на промислові товари, як правило, усуваються авансом, в той час як імпорتنі мита на сільськогосподарську продукцію, або негайно усунені, поступово (протягом 10 років), або з використанням тарифних квот.

- Україна буде приведена у відповідність його технічних регламентів і стандартів для тих країн ЄС.

- Україна вибрала орієнтири для подальшого розвитку і модернізації української економіки відповідно до стандартів ЄС. Проте, політичні та економічні реформи можуть стикаються з проблемами, наділених інтересів і корупції. У короткостроковій і середньостроковій перспективі, Україна в економічні показники будуть визначатися шляхи для вирішення конфлікту, які зачіпають частини країна. Проте, в довгостроковій перспективі, послідовної і визначається здійснення реформ

допоможе підняти українську економіку від її нинішніх занепадів по відношенню до його істинного потенціалу.

Проблеми в забезпеченні економіки України:

- відставання від провідних країн світу в переході до нового технологічного укладу;
- висока залежність від імпорту паливно-енергетичних ресурсів та низька диверсифікованість експорту;
- обмежений доступ до фінансування;
- макроекономічна нестабільність;
- недостатня розвиненість комунікацій і транспортної інфраструктури;
- неефективне податкове регулювання;
- низька якість державного регулювання;
- високий рівень тінізації економіки.

В соціальній сфері проблемними аспектами є депопуляція та старіння населення;

- поляризація доходів населення;
- відставання України від провідних країн світу за рівнем доходів населення;
- низька якість медичних послуг і нерівний доступ до них різних верств населення;
- низький рівень пенсій і нерівні умови пенсійного забезпечення;
- низька купівельна спроможність та високі споживчі ціни;
- низький рівень охоплення бідного населення соціальною підтримкою;
- невідповідність якості освіти сучасним вимогам та її недостатня доступність для бідних верств населення.

В політичній сфері проблемами забезпечення економіки є :

- відставання від провідних країн світу за якістю державного управління;
- низький рівень довіри до влади та судової системи;
- недостатнє сприяння регуляторного клімату щодо ведення бізнесу;

- низька якість розробки та реалізації внутрішньої державної політики, а також функціонування державного апарату та роботи державних службовців, незадовільний рівень їх компетенції та ступінь незалежності від політичного тиску; високий рівень корупції.

Духовна сфера характеризується такими чинниками:

- як низький рівень свободи слова;
- високий ступінь урядового контролю над засобами масової інформації;
- зростаюча концентрація основних засобів масової інформації в руках олігархів, близьких до влади;
- низький рівень відкритості діяльності уряду, довіри населення до уряду та політичної демократичної культури;
- високий рівень сприйняття корупції.

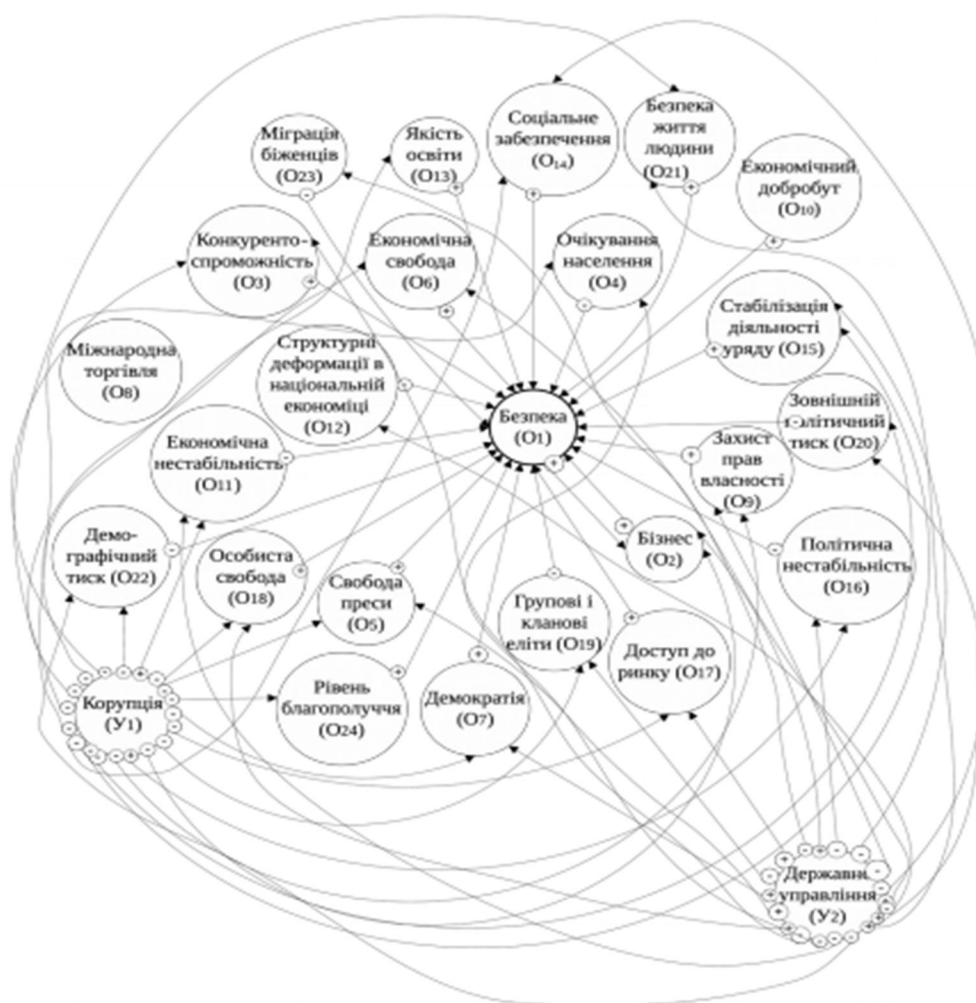

Рис.2.3 Складові економічної безпеки

Також, щоб надати певні рекомендації можна використати досвід більш розвинутих країн:

ЄС є одним з інтеграційних об'єднань, яке найбільш активно торгує на світовому ринку. загальна торгова політика ЄС, в залежності від її цілей ділиться на рівні партнерства і співробітництва (з іншими європейськими країнами, США і Японії), відносини співпраці, допомоги країнам, що розвиваються, відносини з постсоціалістичних країн і відносини з міжнародними організаціями (СОТ, ЮНКТАД та інші).

Сфера спільної торговельної політики ЄС зосереджена на п'яти основних напрямках:

- гармонізованої зміни тарифних ставок;
- тарифних і торговельних угод;
- досягнення уніфікації заходів щодо лібералізації;
- експортної політики;
- заходи щодо захисту торгівлі.

Зовнішня політика ЄС характеризується гнучкістю і послідовністю, сталості ринків, підтримка тільки цінами, розвиваючи загальні правила торгівлі з іншими (третіми) країни, прямі субсидії для сільського господарства і експорту продукції і створення податкових пільг в сільському господарстві].

Лідери у взаємній торгівлі на ринку ЄС є Німеччина, Франція, Бельгія, Люксембург, Італія, Нідерланди та Сполучене Королівство

Послідовно високі темпи розвитку зовнішньоекономічних відносин демонструє Китай, який зберігає позитивне сальдо у зовнішній торгівлі відносин і майже повністю контролює азійський ринок, і динамічно захоплює ринки Східної Європи, Росії та Америки.

В цілому, ЄС залишається з відкритою і прозорою економікою і, як один з найбільших економічних і торговельних об'єктів в світі, відіграє важливу роль в багатосторонній торговельній системі. Незважаючи на те, кожна держава-член має різного ступеня компетентності в цілому ряді областей, які впливають на торгівлю і інвестиції, такі як оподаткування, ЄС

має виняткову компетенцію в галузі торгівлі та інвестицій і економіки ЄС є досить інтегровані і функціонує як єдиний ринок. Глибокий і всебічний торгівлі ЄС угоди і його угоди про економічне співробітництво виходять за рамки базових умов для торгівлі товарами і послуг і включають в себе пов'язані з торгівлею політики в таких областях, як інвестиції, нетарифних бар'єрів, а також інтелектуальна власність.

ЄС бере участь в торгових переговорах з деякими торговими партнерами, зокрема, Сполучені Штати і Японія, а також уклала переговори з іншими, включаючи Канаду.

Новим підхід - спирається на відмінні показники торгівлі Європи. Більше 30 мільйонів робочих місць вже залежать від експорту за межі ЄС. 90% майбутнього глобального зростання буде відбуватися за межами кордонів Європи. Нова стратегія, яка зробить торгові угоди більш ефективним і, що створить більше можливостей означає підтримку робочих місць в Європі.

Новий підхід також є прямою відповіддю на нинішній інтенсивні дебати з питань торгівлі в ЄС - в тому числі про партнерство трансатлантичної торгівлі та інвестицій (ТТІР). Також вона буде включати в себе торгову політику бути більш ефективними в наданні нових економічних можливостей; прозорішою з точки зору відкритості переговорів сприяти посиленню громадського контролю; і вирішувати не тільки інтереси, а й цінності. [7]

Основними факторами ефективного швидкого зростання китайської зовнішньої торгівлі є високі темпи економіки і поліпшення міжнародного клімату, а також його економічні процеси. Слід зазначити: стійку реформу поглибленням системи зовнішньої торгівлі, диверсифікації економічних суб'єктів, поліпшення конкурентних позицій компаній; безперервна оптимізація структури імпорту і експорту товарів, високою доданою вартістю і доступністю продукції високих технологій; створення міжнародної «міграції» виробництва і збільшення обсягів іноземного капіталу. З метою

підвищення добробуту народу і розвиток економіки Китаю здійснює комплексну реформу правової бази в області зовнішньої торгівлі.

Китайський уряд розробив стратегічну аварійну програму для створення 12 промислових зон для виробництва найбільш перспективних продуктів, які мають конкурентні переваги на світовому ринку .

Важливим лідером у світовій торгівлі товарами є Сполучені Штати Америки. Це пов'язано з високим рівнем забезпеченості в країні по енергії, природних ресурсів та наявність добре структурованої економіки, яка практично повністю задовольняє потреби внутрішнього ринку. Уряд США протягом останніх десятиліть була політика лібералізму переконати всю світову спільноту, що поглиблення вільної торгівлі сприятиме найбільш ефективному використанню ресурсів і максимізації добробуту в світі. У зовнішній політиці США керуються цілим рядом національних пріоритетів для забезпечення керівництва країни в світовій економіці.

Серед них такі:

- стійкого економічного зростання країни;
- зростання зайнятості;
- економії бюджетних коштів;
- регіонального та глобального стратегічного домінування.

Державний департамент зовнішньої торгівлі США здійснюється на державному та федеральному рівнях одночасно. З 14 міністерств Кабінету Президента найбільший вплив на розвиток і регулювання зовнішньої торгівлі здійснюється шляхом - Державного департаменту, Міністерства торгівлі, а також його організаційної одиниці - ІТА організації. Допоміжні регулюючі органи, які здійснюють великий вплив на політику США, зокрема, економічна, є підприємницькі спілки, які діють у різних формах (галузевих і національних асоціацій, торгових палат і т.д.).

Зовнішня політика США спрямована на обмеження імпорту готової продукції, забезпечуючи при цьому значні преференції фірм і компаній, що займаються імпортом стратегічно важливої сировини - нафти і газу. Крім

того, вони використовують політику, спрямовану на помірних збільшення експорту. Американські компанії активно співпрацюють з іноземними фірмами, створюючи спільний бізнес з іноземними партнерами [2, с. 15-22]. В якості глобального економічного лідера США зацікавлені в двосторонніх і багатосторонніх торгових угод і сприяти їх укладенню. Двосторонні торговельні угоди США були підписані з 14 країнами. Багатосторонні торговельні угоди діють в рамках регіональних економічних об'єднань:

- угода про торгівлю між Домініканською Республікою і Центральної Америки і Сполучених Штатів Free (Кафтя-DR)
- Угода про вільну торгівлю між Домініканською Республікою, країнами Центральної Америки і Сполучених Штатів;
- Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС) - Асоціація Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва; середній Ініціатива Схід Зона вільної торгівлі (MEFTA) - Середня площа Східної вільної торгівлі;
- Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) - Північноамериканська угода про вільну торгівлю;
- АСЕАН Ініціатива - Асоціація держав Південно-Східної Азії; Зона вільної торгівлі Північної та Південної Америки (АЛКА) - зона вільної торгівлі американських держав [8].

Найбільші експортні партнери США є Канада, Мексика, Японія, Великобританія і Німеччина. Також масштабна кампанія з подолання бар'єрів для іноземних товарів на ринках Японії, Китаю та інших промислово розвинених країнах здійснюється [9]. Визначення позицій у зовнішньоекономічних зв'язках Сполучених Штатів є транснаціональні компанії, які володіють мережу компаній по всьому світу, з'єднаних кооперативних відносин [7]. Торгова політика США спрямована на сприяння зростанню, забезпеченню економічної безпеки, підтримувати населення, створення нових робочих місць, а також зміцнення середнього класу. Торгова політика - є одним з кращих інструментів країни для

вирішення проблем глобалізації і технологічні змін, і просування американських інтересів і цінностей.

Торгівля відіграє незамінну роль у відновленні Америки від Великої рецесії. З кінця рецесії в середині 2009 року, зростання експорту США сприяло майже одна третина нашого загального економічного зростання. У минулому році, США експорт досяг \$ 2.35 млрд, рекордну суму, за підтримки більше 11 мільйонів добре оплачуваних робочих місць в Америці. Ці робочі місця сплачують до 18 відсотків більше, ніж робочі місця, які не пов'язані з міжнародною торгівлею.[9]

США є однією з найбільш відкритих ринків на планеті. Тарифи на імпорт вкрай низькі – менше 1,5 відсотка в середньому - і не використовується нетарифні

бар'єри, які перешкоджають іншим країнам продавати свої товари і послуги в Сполучених Штатах.

Шляхом зміцнення економіки США - основа американської сили - наша торгова політика, яка допомагає захистити стратегічні можливості економіки та підтримує її. [8]

Японія є активним учасником міжнародних економічних відносин, найбільшим іноземним економічне становище, авторитетним і впливовим членом практично всіх основних глобальних і регіональних міжнародних економічних організацій. Розміщення 2,4% населення на 0,3% земної суші, вона займає п'яте місце в міжнародній торгівлі. На його частку припадає 40% світових банківських активів і обсягу прямих інвестицій перевищує 12% від глобальних показників [9, с. 3 Для Японії характерною особливістю є особлива парадигма взаємодії між державою та бізнесом, на основі глибокого взаєморозуміння і співпраці, на розумінні та прийнятті найважливіших стратегічних напрямків державної політики в приватному секторі країни. Одним з основних органів державного управління є Міністерство зовнішньої торгівлі і промисловості, яка розробляє і координує промислової і зовнішньоторговельної політики.

Своєрідність японського механізму державного регулювання зовнішньої торгівлі можна вважати наявністю більш ніж 200 консультативних органів в ньому, які працюють на різних рівнях. Висока ефективність державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків в Японії правової, адміністративно-правові, економічні та неформальні методи забезпечення. Японський механізм регулювання зовнішньоекономічних зв'язків є ієрархічною пірамідою, вершиною якого є Закон "Про обмін валюти і зовнішньої торгівлі", яка визначає загальну концепцію державного регулювання зовнішньої торгівлі. В країні існують системи (в тому числі оригінальні, які не мають аналогів в світі) податкові стимули, спрямовані на стимулювання експорту і імпорту. Важливим фактором успішної конкуренції японських товарів на світовому ринку є високий рівень якості, яке може бути досягнуто за рахунок строгих адміністративних і правових положень [10].

Основними пріоритетами японської зовнішньої економічної політики є: забезпечення економічної безпеки, її провідні позиції в світовій економіці і подальшого зміцнення фінансової, економічної і технологічної потужності в світовій торгівлі. Характерною особливістю сучасної моделі розвитку в Японії є зміна зовнішньоекономічної стратегії, а саме перехід від акценту на експорт товарів на експорт капіталу. Японія здійснює великі інвестиції в ринки Південно-Східної Азії, Західна Європа і Сполучені Штати. Основна мета політики імпорту в Японії є стимулювання імпорту необхідної сировини та інших ресурсів. Після аналізу досвіду функціонування механізму державного регулювання міжнародних торгових угод, слід зазначити, що ці країни використовували подібну політику в управлінні зовнішньоекономічної діяльності. Вона була спрямована на збільшення експорту готової продукції і зменшення відтоку ресурсів з країни. У той же час ці країни мають значно збільшили імпорт комплектуючих матеріалів, напівфабрикатів і природних ресурсів. Уряди розвинених країн вживають заходів для розвитку науки і техніки; заохочувати наукові дослідження, впровадження нових технологій та ресурсозбереження виробництво.

Українська ж стратегія, щодо захисту національної безпеки приділяє увагу більше військовій частині, щодо захисту територіальної цілісності, воєнно-політична нестабільність. Хоча насамперед мають забезпечуватись економічна стабільність, створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення. Стратегія сприяє визначенню цілей, завдань і пріоритетів державної політики з метою стимулювання сталого економічного розвитку і зростання експорту в Україні, таким чином, збільшення податкових надходжень і валютних надходжень, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, поглиблення інтеграції України в економічної системи, а також поліпшення платіжного балансу світової. Стратегія зосереджена на чотирьох основних сферах діяльності:

- 1) розширення і зміцнення присутності вітчизняних експортерів в традиційних і нових зарубіжних ринках;
- 2) створення умов для сталого розвитку в Україні шляхом підвищення конкурентоспроможності національної економіки та розширення участі в глобальних виробничо-збутових ланцюжків;
- 3) поглиблення економічної інтеграції в європейську і світову економічну систему;
- 4) сприяння зростанню українського експорту.

Державне втручання на користь експортерів буде підвищено за рахунок більш ефективної політики щодо стимулювання експорту, вдосконалення нормативно-правової бази та торгово-інформаційних систем, розширення доступу до фінансування, і глибша торгова інтеграції в рамках міжнародних угод. Стратегія також стосується технічної та професійної освіти і професійної підготовки, просування малого і середнього підприємництва (МСП), інфраструктури і спрощення процедур торгівлі[20]

Розробка пропозицій для Зміцнення економічної безпеки України через призму оптимального.

Де ж Україна має потенціал?

- Україна має значний потенціал для міжнародної спеціалізації в галузях агропромислового комплексу. Україна має більш 25% найбільш родючих чорноземів світу, а також кліматичні умови, що сприяють сільськогосподарському виробництву. Завершення реформи землі власності в сільському господарстві, і технологічне переоснащення призведе до зростання виробництва сільського господарства.

- Україна має значний потенціал в області експорту послуг. Це найбільший в світі транспортер природного газу і має транспортно-газову систему з високим транзитним потенціалом - 290 млрд. кубометрів споживання і майже 170 млрд кубічних метрів на виході ємністю год3, майже 97% російського газу транспортується в Європу через територія України. У найближчі 3-5 років, Україна має можливість стати Європейський великим дистриб'ютором електроенергії, природного газу, нафту і нафтопродукти, які не тільки поставляються з Росії, але з країн Каспійського регіону та Центральної Азії.

- Україна має значний неосвоений потенціал для розвитку туристичної промисловості. З берегової лінії два моря в субтропічній зоні, гори, велика кількість річки, озера і ліси, Україна є країною, де туризм може забезпечується: відпочинок, огляд визначних пам'яток, спорт (гірський альпінізм, лижі, вітрильний спорт), і полювання. Зручне географічне розташування і інфраструктура залізниць, морських шляхів, автомобільні дороги і повітряні маршрути з'єднують Україну з багатьма країнами в усьому світі.

- Україна має значний потенціал в сфері високих технологій. Україна займає авторитетну позицію серед світових лідерів (після США, Росія, Франція і Китай) у космічній галузі. Це підтверджується тим фактом, як участь України в ряді міжнародних проектів: Морський старт; на будівництво Міжнародної космічної станції; запуск разом з Бразилією та Італією - модернізованої ракет - носій Циклон-4. Україна також є одним з дев'яти країн світу, здатних проектувати і будувати військово-транспортний

літак. Літакпромисловість займає міцні позиції вбудівництво важких вантажних літаків. Україна успадкувала від суднобудуванні СРСР об'єкти, які вважаються одними з найпотужніших виробничих потужностей в Європі. Сьогодні в Україні суднобудівна філія має понад 100 заводів, в тому числі 11 великих суднобудівних верф. Україна має значний успіхи в експорті зброї та військово-технічної послуги: починаючи з 1997 року;

- Україна має широку (якщо б не старіння) виробничу базу, яка сильна в чорних металів і хімічних речовин. Це включає в себе більшу частину колишнього Союзу (СРСР). [22]

Розглянуті вище системи державного регулювання зовнішньої торгівлі може стати основою для розробки концептуальної моделі державного управління міжнародних торгових операцій в Україні. Проте, абсолютна повторення тієї чи іншої моделі зовнішньоторговельного регулювання України, яка існує в розвинених країнах неможливо через суттєвої різниці в геополітичному становищі цих країн і України і різним рівнем економічного розвитку. Таким чином, відповідно до досвіду державного управління зовнішньоекономічної діяльності в іноземних державах України можна використати наступні позитивні заходи:

1. На державному рівні доцільно розробити національну стратегію для розвитку науки і техніки, які будуть вирішувати технологічні проблеми. Україна повинна заохочувати його здатність здійснювати розробку, які можуть бути використані в якості глобальних стандартів і підвищити свій інтелектуальний внесок у вирішення продовольчих і енергетичних проблем.

2. Для поліпшення законодавчої та нормативно-правової бази державного регулювання зовнішньоторговельної торгівлі. Бажано, щоб привести правову базу відповідно до цих формами зовнішньоекономічних зв'язків, які не мають правового регулювання.

3. В Україні існує необхідність у формуванні національної інформаційної підтримки системи зовнішньої торгівлі і створення широкої мережі інформаційно-консультаційних послуг. Висновки та напрямки

подальших досліджень. Таким чином, активізація інтеграції України в світову економіку пов'язано з проблемами регулювання і контролю зовнішньоторговельних відносин, вирішення яких призведе до: економічного балансу і рівноваги на внутрішньому ринку; стимулювання прогресивних структурних змін в економіці країни; створення оптимальних умов для залучення економіки України в світовий поділ праці; наближається до соціально-економічного розвитку до рівня розвинених країн; розробка ефективного механізму для захисту економічних інтересів країни у зовнішній торгівлі

З метою запобігання ризикам та подолання загроз щодо зовнішньоторговельної діяльності України пропонується:

- диверсифікувати географічну структуру зовнішньої торгівлі, мінімізувавши залежність від окремих ринків та держав;
- оптимізувати та забезпечити збалансованість структури імпорту та експорту;
- розробити довгострокові програми міжнародного співробітництва України з провідними економіками світу та провідними імпортерами вітчизняної продукції з урахуванням динаміки їх розвитку та ризиками нової фінансової кризи у групі країн з ринками, що розвиваються;
- визначити найбільш привабливих для України ключових регіональних гравців, спроможних забезпечити врахування українських торговельних інтересів як у форматі двосторонніх відносин, так і у регіональному розрізі (насамперед у Північній Африці, на Близькому та Середньому Сході, у країнах Латинської Америки);
- зосередити зусилля державного, корпоративного та наукового секторів на створенні українських високотехнологічних товарних груп та просуванні їх у регіональному (європейський ринок, країни СНД) та міжнародному ринках. Це, передусім, електроніка, енергетика, біотехнології, інжинірингові послуги;

- визначити можливості самостійного (або у співпраці з західними компаніями чи КНР) завершення призупинених українсько-російських проектів у високотехнологічних сферах;

- використати чинник Світової організації торгівлі з метою впливу на позицію іноземних держав щодо диверсифікації зовнішньоторговельних відносин та розбудови співробітництва з Україною.

Зауважимо, що ефективне здійснення зовнішньоекономічної діяльності сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників, і є визначальним фактором економічного зростання, а також реальним важелем структурної трансформації та стабілізації національної економіки України.

Підвищення економічної безпеки України залежить від можливості

- невідкладної реалізації принципово нової економічної моделі розвитку,
- Принциповим є розширення міжнародного співробітництва України

Прогрес у відчутному збільшенні ВВП можливий лише на новій технологічній основі, зменшення дисбалансів та досягнення поступового розвитку;

- мінімізація каналів дестабілізації національної економіки з боку РФ;
- невідкладне застосування нової політики реіндустріалізації;
- реструктуризація експорту на основі збільшення частки й обсягів

середньо- та високотехнологічного сегменту;

- поглиблення програм міжнародного співробітництва у сфері залучення до економічних реформ кращого управлінського, аналітично-дорадчого та технологічного міжнародного потенціалу;

- створення і впровадження системи раннього попередження кризових процесів в економіці на основі моніторингу, прогнозування та розпізнавання негативних тенденцій у нарощуванні макроекономічних дисбалансів;

- запровадження європейських стандартів.

Висновок до третього розділу:

Внутрішні ризики розвитку економіки України, головним чином, пов'язані з: - військовими діями на Донбасі, які призводять до скорочення виробництва у регіоні, погіршення умов залучення зовнішнього фінансування та зростання видатків бюджету на фінансування силових відомств і відновлення зруйнованої інфраструктури; - зростанням боргового навантаження на бюджет через необхідність фінансування дефіциту та заборгованості НАК «Нафтогаз», сформованої у минулі роки; - виснаженням міжнародних резервів, що ускладнює використання Національним банком інтервенцій в якості інструментів стримування зростання попиту на іноземну валюту, який виникає внаслідок панічних настроїв та спекулятивних атак. Вторинні ефекти внутрішніх політичних та економічних потрясінь, анексії Криму та військових дій на Донбасі поширилися на більшість секторів вітчизняної економіки. Внаслідок цього поглиблюються існуючі диспропорції, прискорюються падіння ВВП, скорочення об'ємів промислового виробництва, виконаних будівельних робіт, зовнішньої торгівлі, зниження обсягів освоєння капітальних інвестицій тощо.

За нинішніх геополітичних та економічних умов драйвером економічного зростання може стати аграрний сектор з огляду на перспективи розширення експортної географії збуту продукції. Завдяки відкриттю європейського ринку для українських товарів та скасуванню ввізних мит можна очікувати зростання обсягів експорту сільськогосподарської продукції до ЄС. Не менше третини сільськогосподарських товаровиробників виробляють продукцію, сертифіковану в Європі, загалом це стосується м'яса птиці. Цілком імовірно припустити, що сертифіковані згідно європейських стандартів товари конкурентоспроможні й у інших регіонах світу. Крім того, очікуваний високий врожай зернових навіть при низьких світових цінах дозволить виробникам наростити експорт та збільшити приплив валютної виручки в поточному році, а підписання асоціації з ЄС додаватиме експортерам додаткових стимулів стосовно безмитної торгівлі в межах квот. Хоча негативним фактором, як і у випадку з промисловим виробництвом, є

сировинна спрямованість експорту, проте за умови реалізації оптимістичного сценарію розвитку у середньостроковій перспективі структура експорту змінюватиметься. Складна ситуація з бюджетними надходженнями на тлі падіння економічного розвитку посилюється політичними ризиками та значними видатками на проведення АТО. Незважаючи на побудову державного бюджету на більш реальних макроекономічних показниках на відміну від оптимістичних бюджетів попередніх років, які з кожним роком поглиблювали дефіцит бюджету, та режим жорсткої економії, до кінця поточного року слід очікувати поглиблення дефіциту бюджету з огляду на зменшення податкових надходжень.

Найважливіше, що ми отримали разом з можливістю експорту до ЄС – це зовсім не безмитна торгівля. Хоча, безумовно, відкриті двері в Євросоюз в короткостроковій перспективі дадуть виробнику можливість збільшити доходи у твердій валюті.

У той же час успішний запуск експортного спрямування дає аграріям у довгостроковій перспективі набагато більше можливостей, ніж просто збільшення виручки.

Це можливість побудувати бізнес світового класу, який приноситиме виробникам аграрної продукції не мільйони, а десятки і сотні мільйонів експортних доходів.

Є неочевидні плюси в нових експортних можливостях, і ми зобов'язані побачити їх і скористатися:

- Навчитися просуванню на ринку;
- Перейти до виробництва продукції з вищою маржею і доданою вартістю;
- Посилити ефективність свого бізнесу;
- Забезпечити якість продукції;
- Відкрити для себе ринки по всьому світу.

ВИСНОВКИ

Падіння української економіки залежить ввід зовнішніх та внутрішніх чинників. У даний час головною зовнішньою загрозою, яка постала перед Україною є воєнна ситуація на території держави. Серед внутрішніх можна виділити: відсутність певного підходу, який комплексно би поєднував різні сфери макроекономічного рівня для покращення макроекономічних показників та протидії негативним чинникам. З даних аналізу, відбувається стрімке падіння ВВП і прискорюються темпи інфляції. Динаміка макропоказників стала неконтрольованою: падіння позицій гривні спровокувало інфляцію. Зниження виробництва, було замінене підняттям цін, відповідно добробут населення і країни в цілому знизився. Зменшення обсягів виробництва на тлі інфляційних та девальваційних процесів негативно впливають на динаміку експорту. Внаслідок стрімкого падіння обсягів виробництва і втрати основних промислових регіонів, 2015 рік видається для України ще важчим. Головний економіст Dragon Capital О. Белан зазначає: «За нашою оцінкою, падіння реального ВВП у першому півріччі 2015 склало 16,7% після зниження на 17,2% у першому кварталі 2015 року. Однак, різке скорочення виробництва в Донецькій і Луганській областях в результаті військових дій і часткової окупації пояснює лише половину цього зниження, у той час як ВВП на решті території України впав, за нашими оцінками, на 10,2%». Падіння обсягів виробництва у поточному році також пояснюється зменшенням попиту, що викликане зниженням рівня купівельної спроможності населення. Стрімка інфляція на тлі глибокої девальвації гривні сильно підірвала доходи населення, відповідно, вдарила по роздрібній торгівлі, по інвестиціям домогосподарств, що не могло не відбитися на макроекономічних показниках, зокрема на триваючому зменшенні обсягів виробництва. Як зазначила Інформаційно-аналітичному центру факультету міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка доцент Л. А. Українець, «щоб охарактеризувати макроекономічну ситуацію в Україні

достатньо навести кілька цифр: на початку квітня МВФ прогнозувало скорочення ВВП у 2015 році на 5,5%; наприкінці квітня прогноз погіршився до 9% падіння ВВП і інфляції у 46%; а у травні реальні показники інфляції прискорились до 60,9% у річному вимірі і почались розмови, що падіння ВВП перевищить 10%.» Функціонування української економіки в умовах поглиблення дисбалансу основних макроекономічних показників, призводить до погіршення якійної структури експорту. Україна мігрує до примітивного експортного кошика. Експерт з питань фінансової політики ІСД – А. Дешко зазначає: «З одного боку, у структурі українського ВВП експорт становить близько 50%, тож зв'язка «експорт-промисловість» є ключовою. З іншого — різке падіння експорту та економіки просто змушує уряд проявити активність і вже сьогодні шукати ефективні рішення для розв'язання стратегічних проблем. А проблеми надзвичайно серйозні».

Також основним завданням стало переорієнтація ринків з РФ до Європи. Експорт товарів з України до країн Європейського Союзу складається з продукції АПК та харчової промисловості (29,9%), металургійного комплексу (23,5%), машинобудування (16,0%), мінеральних продуктів (10,2%), деревини та паперової маси (6,8%), продукції легкої промисловості (6,2%), різних промислових товарів (3,7%) та продукції хімічної промисловості (3,6%). У структурі імпорту товарів найбільшу частку становила продукція машинобудування (31,9%), продукція хімічної промисловості (27,2%), мінеральні продукти (12,8%) і продукція АПК та харчової промисловості (10,5%). Але, очікуваного зростання українського експорту не вдалось досягнути через не конкурентоспроможність українських товарів на європейських ринках. Динаміка зовнішньоторговельних операцій характеризується стрімким падінням обсягів торгівлі, що створює значно гірші передумови розвитку економіки.

Найбільш проблемні фактори для експорту:

- Визначення потенційних ринків та покупців;
- Труднощі в задоволенні умов якості;

- Доступ для ресурсів для фінансування торгівлі;
- Технічні вимоги і стандарти;
- Висока вартість або затримка внутрішніх перевезень;
- Обтяжливі процедури на кордоні;
- Тарифні бар'єри;
- Корупція на кордоні;

Найбільш проблемні фактори для імпорту:

- Корупція на кордоні;
- Тарифні та нетарифні бар'єри
- Обтяжливі процедури імпорту;
- Відсутність належної інфраструктури;
- Внутрішні вимоги і стандарти
- Злочинність і крадіжки.

Внутрішні політичні проблеми та посилення напруги в регіоні погіршують також інвестиційний клімат. Тотальна корупція та невідповідні умови ведення бізнесу призводять до відтоку інвестицій. За відсутності заходів стабілізації ситуації, продовжиться подальше падіння промислового виробництва, а ВВП скоротиться сильніше від очікуваного сценарію. Враховуючи те, якою широкою є програма необхідних реформ, ключовим питанням залишається здатність уряду впровадити всі необхідні реформи швидко та правильно. Щоб економіка запрацювала, потрібно підвищувати купівельну спроможність українців і орієнтуватись на внутрішнє споживання, надаючи робочі місця і підвищуючи заробітні плати. На противагу, «імітаційні» економічні реформи зводяться лише до виконання умов МВФ і політичних вимог країн-донорів, а також до підвищення тарифів з метою отримання чергового кредитного траншу.

Тож, перед Україною стоїть ще багато перешкод і випробувань на шляху до покращення економічних показників. Державі доведеться вирішити широкий спектр невідкладних проблем, пов'язаних з розробкою ефективної моделі антикризового регулювання економічних відносин, щоб максимальною

мірою пом'якшити наслідки негативних впливів та розбалансованості механізмів регулювання економічної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Eurostat [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcod e=tet00062>
2. European Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://cyberpsy.ru/2011/01/solodovnik-v-a-vliyanie-internetkommu>
[/http://ec.europa.eu/trade/policy/](http://ec.europa.eu/trade/policy/)
3. Global Risk from Trade Wars: Time to Return to WTO By Deskер, Barry Geopolitics, History and International Relations, Vol. 5, No. 1, January 1, 2013
4. International Trade Theory and Policy: A Review of the Literature* by Sunanda Sen Levy Economics Institute of Bard College November 2010
5. Introduction to International Economic Relations .- Edited by Yuriy Kozak, Temur Shengelia - Tbilisi: Publishing House „ Universal" , 2014. - 224 p.
6. The Effect Of Trade On International Growth By Brent Radcliffe
 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.investopedia.com/articles/investing/040113/effect-trade-international-growth.asp>
7. The United States, the European Union, and the "Globalization" of World Trade: Allies or Adversaries? By Thomas C. Fischer Quorum Books, 2000
8. The White House President Barack Obama [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/06/fact-sheet-2015-national-security-strategy>
9. U.S. Imports and Exports: Components and Statistics [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://useconomy.about.com/od/tradepolicy/p/Imports-Exports-Components.htm>
10. Worlds richest counties [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.worldsrichestcountries.com/>
11. World bank statisticks [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://data.worldbank.org/>
12. Барановський О. І. Сутність и різновиди ФІНАНСОВИХ криз / О. І.

Барановський // Фінанси України. -2009. - № 6. - С. 3-13. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2009_6_2

13. Вавринчук М. П. Етнополітична безпека в системі національної безпеки України на етапі сучасного державотворення / М. П. Вавринчук. – К. : Прав. єдність, 2009. – 288 с.

14. Валовий внутрішній продукт України. Фінансовий портал Мінфін [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

15. Всесвітній банк - Україна партнерства: Країна Програма зі створення знімків. Квітень 2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Ukraine-Snapshot.pdf>.

16. Гончар И., Бабирад-лазунин: Журнал «Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка». - Серія: Економіка № 134 / 2013

17. Горбулін В.П. Засади національної безпеки України: Підручник / Горбулін В.П., Качинський А.Б. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 272 с.

18. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.net/#home>

19. Державний комітет статистики України (ДКСУ) [Електронний ресурс] – Режим доступу:// <http://www.ukrstat.gov.ua/>

20. Динаміка роздрібного товарообороту. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - режим доступу:
https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/sr/sr/sr_u/sr1214_u.htm

21. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

22. Зовнішньоекономічна діяльність: Навчальний посібник/За ред. Козака Ю.Г., Логвінової Н.С.- К.: Освіта України, 2012. - 300с.

23. Ефремов К.И., Георгадзе Е.И. Вопросы экономической безопасности региона // Вопросы статистики. – 2002. – №2. – С. 57-59.

24. Концепція економічної безпеки України // Економіст. – 1998. – №7-

10.– С. 63-82.

25. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (Частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://iac.org.ua/kompleksnaotsinkaekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinkamakroekonomichnoyi-situatsiyi/>

26. Кормишкин Е.Д. Экономическая безопасность региона: Учеб. пособие. – Саранск: Издательство Мордовского ун-та, 2001. — 136 с.

27. Квартальні розрахунки валового внутрішнього продукту України за 2010-2014 роки [Електронний ресурс]. Статистичний збірник. Державна служба статистики України / за редакцією І. М. Нікітіної, Київ, 2015.- С. 18. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

28. Ліпкан В. А. Національна безпека та національні інтереси України / В. А. Ліпкан. – К. : КНТ, 2006. – 68 с. Макроекономіка: Міжнародна торгівля | Investopedia [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.investopedia.com/university/macroeconomics>

29. Макроекономічний огляд (лютий 2011) – підготовлений Департаментами економічного аналізу та прогнозування та платіжного балансу НБУ // <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm>

30. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

31. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. акад. НАН України С.І. Пирожкова. – К.: НІПМБ, 2003. – 42 с.

32. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України/ Під ред. А.І. Сухорукова. – К. 2003 – 63 с.

33. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>

34. Міжнародна торгівля: Навч. посіб./За ред. Ю.Г.Козака, Н.С.Логвінової, О.В. Мирошниченка. -К: ЦУЛ. 2009.- 668с

35. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / За ред. В.М. Гейця. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
36. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999–462 с.
37. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1635>
38. Основні показатели соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/mp/op_u/op1215_u.htm
39. Платіжний баланс та зовнішній борг України // Щоквартальне аналітичне видання НБУ. – 2002-2011 рр. // <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm>
40. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 12 лютого 2007 року №105/2007. – [Електронний ресурс]. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=105%2F2007>
41. Сіденко В.Р., Жовкла І.І., Немиря Г.М. Критерії членства в СОТ, Ес та НАТО. Інтеграційні перспективи УКРАЇНИ. Аналітичне дослідження / Сіденко В.Р., Жовкла І.І., Немиря Г.М. - Київ, 2004. - 88с.
42. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика / Г. П. Ситник, В. М. Олуйко, М. П. Вавринчук. – К. : Кондор, 2007. – 616 с
43. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf.
44. Федорищева А., Ральчук О. Безпека як розвиток і безпека як стабільність – синергетика соціоприродних систем // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – С. 19-21.
45. Экономическая безопасность региона: единство теории, методологии исследования и практики / А.И. Татаркин, А.А. Куклин, О.А. Романова и др. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 1997. – 237 с.
46. Яремко Л.А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна

безпека України: теоретико-методологічний підхід. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 524 с.

47. Фатюха Н. Г. Аналіз динаміки ВВП України / Н.Г. Фатюха, Т.П. Макушина // Ефективна економіка. - 2015. - № 12.

48. Хапіцька, М. М. Модель визначення ефективності стратегії міжнародної торгівлі в контексті національної безпеки [Текст] / М. М. Хапіцька, В. П. Мартинюк // Правова система України в умовах європейської інтеграції : погляд студентської молоді : зб. тез доп. XIII Всеукр. студ. конф. [м. Тернопіль, 8 квіт. 2016 р.]. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 174-176.

49. Чотири варіанти, як утримати ВВП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2014/05/16/325959>.